

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Reginonis Abbatis Prumiensis Libri Duo De Ecclesiasticis Disciplinis & religione Christiana

Regino <Prumiensis>

Parisiis, 1671

Appendix Actorum Veterum Quorum In Notis Facta Mentio Est.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14622

A P P E N D I X
 A C T O R U M V E T E R U M
 Q U O R U M I N N O T I S
 F A C T A M E N T I O E S T.

I.

Epistola Zachariæ Papæ ad Theodorum
 Episcopum Ticinensem.

Ex veteri codice MS. bibliotheca regia.

ZACHARIAS Episcopus servus servorum
 Dei reverentissimo & sanctissimo fratri Theo-
 doro Episcopo Ecclesiæ Ticinensis. Pittacium
 quod nobis tua veneranda fraternitas obtulit, per
 quod nos sciscitari curasti si liceat filium, cujus pater
 alterius filiam ex sacro baptisate susceptam, id est,
 spiritualem ejusdem patris filiam, quod dici crudele
 est, in matrimonio accipere, quod apud te enormiter
 asseruisti contigisse. Sed bene tua sancta fraternitas
 compertum habet quod Dominus Moyse præcepit di-
 cens: *Turpitudinem patris tui non revelabis, turpitudi-
 nem matris tuæ non revelabis, turpitudinem sororis tuæ
 & turpitudinem filia patris tui non revelabis. Turpitu-
 do enim tua est.* Turpitudinem enim revelari dicitur
 dum à propria consanguinitate præcipimur abstinere.
 Multò magis à spiritali patris nostri filia omni occa-
 sione aut argumento seposito sub nimia distinctione nos

cavere convenit, ne in iram divini examinis incidat si quis tali facinori mixtus minimè restrinxerit frena luxuriæ. Unde & omnes cavendi omnino sunt talis sceleris commixtione, ne in æternum pereant. Sed hos qui hujus perniciosæ temeritatis, animæ suæ salutem despicientes, impio se miscuere matrimonio, per omnia tua fraternitas studeat separare & pœnitentiæ dignæ submittere, quatinus ab æterna eruti damnatione, animas eorum lucreris, præstante Domino. De filiis autem qui ex eis nati esse probantur, retulisti si liceat eos conjugio copulari. Sed hi cur prohibeantur à conjugio, aut pro hujusmodi pœnitentiam agere compellantur, dum ex hoc absque condemnatione esse perhibentur, quia non pater pro filio neque filius pro patre sustinebit tormenta, dicente Domino per Prophetam: *Anima patris est mea, & anima filij est mea. Anima qua peccaverit, ipsa morietur.* Sed &, frater carissime, de his dixisse sufficiat. Cave autem ne aliter agere subjectis concedas, ne à recto tramite inveniariis deviare.

Vide tom. VIII. Spicilegij Dacheriani pag. 120.

I I.

Admonitio synodalis antiqua, à Diacono post evangelium legenda, Episcopo & ceteris in ordine sedentibus.

Nunc post varias editiones emendata prodit ex duobus vetustissimis codicibus manuscriptis, uno monasterij Rivipullensis, altero nostro.

FRATRES Presbyteri & sacerdotes Domini, cooperatores ordinis nostri estis. Nos quidem, quamvis indigni, locum Aaron tenemus, vos autem locum Eleazari & Ithamaris. Nos vice duodecim Apostolorum fungimur, vos ad formam septuaginta discipulorum estis. Nos verò pastores vestri sumus, vos autem pastores animarum vobis commissarum. Nos de vobis rationem reddituri sumus summo pastori Domino no-

stro Jesu Christo, vos de plebibus vobis commissis. Et ideo, carissimi, videte periculum vestrum. Ammonemus itaque & obsecramus fraternitatem vestram ut quæ vobis suggerimus memoriæ commendatis & opere exercere studeatis.

In primis ammonemus ut vita & conversatio vestra inreprehensibilis sit, scilicet ut cella vestra sit juxta Ecclesiam, & in domo vestra feminas non habeatis. Omni nocte ad nocturnas surgite. Curium vestrum horis certis decantate. Missarum celebrationes religiosè peragite. Corpus & sanguinem Domini cum timore & reverentia sumite. Vasa sacra manibus propriis abluite & extergite. Nullus cantet Missam nisi jejunus. Nullus cantet qui non communicet. Nullus cantet sine amictu, alba, stola, fanone, & casula. Et hæc vestimenta nitida sint, & ad nullos usus alios sint. Nullus in alba qua in suos usus utitur præsumat cantare Missam. Nullus in ligneo vel in vitreo calice audeat Missam cantare. Nulla femina ad altare accedat, nec calicem Domini tangat. Corporale mundissimum sit. Altare sit coopertum de mundis linteis. Super altare nihil ponatur nisi capsæ & reliquiæ, aut fortè quatuor evangelia, aut pyxis cum corpore Domini ad viaticum infirmis. Cetera in nitido loco recondantur. Missale plenarium, Lectionarium, & Antiphonarium unusquisque habeat. Locus in secretario aut juxta altare sit præparatus ubi aqua effundi possit quando vasa sacra abluuntur. Et ibi vas nitidum cum aqua dependeat, ut ibi sacerdos lavet manus post communionem. Ecclesiæ sint bene coopertæ & cameratæ. Et atrium sit sepe munitum. Nullus extra Ecclesiam per domos nec in locis non consecratis Missam cantet. Nullus solus cantet Missam. Omnis Presbyter Clericum habeat vel scolarem qui epistolam vel lectionem legat, & ei ad Missam respondeat, & cum quo psalmos cantet. Infirmos visitate, & eos reconciliate, & juxta Apostolum oleo sancto inungite, & propria manu communicate. Et nullus præsumat tradere communionem laico aut feminæ ad deferendum infirmo. Nullus vestrum pro baptizandis infantibus, aut infirmis reconciliandis, aut mortuis sepeliendis præmium vel munus exigat. Videte ut per negligentiam vestram

nullus infans sine baptismo moriatur. Nullus vestrum sit ebriosus vel litigiosus : quia seruum Domini non oportet litigare. Nullus arma ferat in seditione : quia arma nostra debent spiritualia esse. Nullus canum aut avium jocus inserviat. Nolite in tabernis bibere Unusquisque vestrum quantum sapit plebi suæ de evangelio vel Apostolo die dominico vel festis diebus annuntiet. Verbum Domini debetis prædicare. Curam pauperum, peregrinorum, & orphanorum habete, & eos ad prandium vestrum invitate Estote hospitaes, ut à vobis alij exemplum bonum sumant. Omni die dominico, ante Missam, aquam benedictam facite, unde populus aspergatur. Et ad hoc solum vas habete. Sacra uasa & vestimenta sacerdotalia nolite in vadium dare negotiatori aut tabernario. Nullus vestrum minùs dignè pœnitentem cujuscunque rei gratia ad reconciliationem adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat. Nullus vestrum usuras exigat & conductor sui senioris existat. Res & facultates quas post diem ordinationis vestræ adquiritis, ad Ecclesiam ad quam titulati estis pertinere sciatis. Nullus sine conscientia & consensu nostro Ecclesiam acquirat. Nullus per potestatem secularium Ecclesiam obtineat. Nullus per pecuniam alterius Ecclesiam supplantet. Nullus Ecclesiam ad quam titulatus est dimittat, & ad aliam quæstus gratia migret. Nullus plures Ecclesias teneat sine adjutorio aliorum Presbyterorum. Nullatenus una Ecclesia inter plures dividatur. Nullus alterius parrochianum, nisi in itinere, vel si ibi placitum fuerit, ad Missam recipiat. Nullus in alterius parrochia Missam cantet absque proprij Presbyteri voluntate & rogatu. Nullus deciman. ad alium pertinentem recipiat. Nullus pœnitentem invitet carnem manducare & bibere vinum, nisi pro eo ad præsens eleemosynam faciat. Nullus præsumat baptizare nisi in vigilia Paschæ & Pentecostes, nisi pro periculo mortis. Unusquisque fontes lapideos habeat. Et si non potest habere lapideos, habeat vas aliud ad hoc paratum, in quo nihil aliud fiat. Videte ut omnibus parrochianis vestris symbolum & orationem dominicam insinuetis. Jejunium quatuor temporum & rogationum & Letaniæ majoris plebibus vestris omnimodis observandum

insinuate, Feria quarta ante quadragesimam plebem ad confessionem invitate; & ei juxta qualitatem delicti pœnitentiam injungite, non ex corde vestro, sed sicut in Pœnitentiali scriptum est. Tribus temporibus in anno, id est, in Natale Domini, Pascha, & Pentecosten, omnes fideles ad communionem corporis & sanguinis Domini accedere ammonete. Certis temporibus conjugatos ab uxoribus abstinere exhortamini. Eulogias post Missam in diebus festis plebi tribuite. Nullus Presbyter in itinere sine orario vel stola incedat. Nullus vestrum induatur vestibus laicalibus. Nullus rem aut possessionem aut mancipium Ecclesiæ vendere aut commutare aut quocunque ingenio alienare præsumat. Diem dominicum & alias festivitates absque servili opere à vespera in vesperam celebrare docete. Cantus & choros mulierum in atrio Ecclesiæ fieri prohibete. Carmina diabolica quæ super mortuos nocturnis horis vulgus facere solet, & cachinnos quos exercet, sub contestatione Dei omnipotentis vetate. Cum excommunicatis nolite communicare. Nullus illis præsumat Missam cantare. Sed & plebibus vobis commissis hoc annuntiate. Ad nuptias nullus vestrum eat. Omnibus denuntiate ut nullus uxorem accipiat nisi publicè celebratis nuptiis. Raprum omnimodis prohibete, & ut nullus ad proximam sanguinis sui accedat, & ut alterius sponsam nemo ducat. Porcarios & alios pastores vel dominica die ad Missam facite venire. Patrini filioliis suis symbolum & orationem dominicam insinuent vel insinuari faciant. Chrisma semper sub sera sit aut sub sigillo propter quosdam infideles. Volumus autem scire de quolibet Presbytero si ex ingenuis parentibus sit natus, aut ex servili conditione, aut si de nostra parrochia aut de alia natus est aut ordinatus, vel ad quem locum prætitulatus. Si servus fuit, ostendat cartam libertatis. Si de alia parrochia, ostendat litteras commendatitias, quas formatam vocant. De ministerio etiam vobis commissio vos ammonere curamus, ut unusquisque vestrum, si fieri potest, expositionem symboli & orationem dominicam juxta traditionem orthodoxorum patrum penes se habeat scriptam, & eam pleniter intelligat, & inde prædicando populum sibi commissum sedulò instruat. si non, saltem te-

neat vel credat. Orationes quoque Missarum & præfationes & Canonem bene intelligat. Et si non, saltem distinctè ac memoriter proferre valeat. Epistolam & evangelium bene legere possit; & utinam saltem ad litteram ejus sensum possit manifestare. Psalmorum verba & distinctiones regulariter ex corde cum canticis consuetudinariis pronuntiare sciat. Sermonem Athanasij Episcopi de fide sanctæ Trinitatis, cujus initium est *Quicumque vult*, memoriter teneat, & omni die canter. Exorcismos & orationes ad catechumenum faciendum, ad fontem quoque consecrandum, aut reliquas preces super masculum & feminam pluraliter & singulariter valeat & sciat distinctè proferre. Similiter ordinem baptizandi ad succurrendum infirmis. Ordinem quoque reconciliandi juxta modum sibi canonicè reservatum, atque unguendi infirmos, orationes quoque eidem necessitati competentes bene saltem sciat legere. Similiter ordinem & preces in exequiis atque agendis defunctorum. Similiter exorcismos & benedictiones salis & aquæ memoriter teneat. Canticum nocturnum atque diurnum noverit. Compotum, si non majorem, saltem minorem, id est, epactas, concurrentes, regulares, terminos paschales, & reliquos, si est possibile, sapiat. Martyrologium & Pœnitentiale habeat, ut secundùm quod ibi scriptum est interroget confitentem, aut confesso modum pœnitentiæ imponat. Libellum istum unusquisque habeat, & frequenter legat, ne oblivioni tradat ea quæ sibi sunt observanda. Volumus autem, fratres carissimi, quatinus quæ nostra percepistis traditione, quantum humana patitur infirmitas, bonis studeatis operibus adimplere. Quod ut memoriter retinere & salubriter peragere valeatis, omnipotens Deus vobis concedere dignetur, cujus regnum & imperium sine fine permanet in secula seculorum. Amen.

III.

Admonitio synodalis nova, quæ post evangelium legebatur ab Episcopo sedente in faldistorio.

Ex Pontificali Romano Augustini Patricij de Picolominibus Episcopi Pientini.

FRATRES carissimi, consacerdotes & cooperatores nostri. Noverit fraternitas vestra nos, licet indignos, locum tenere Aaron, vos autem Eleazari & Ithamari, nos fungi vice XII. Apostolorum, vos autem LXXII. discipulorum, nos pastores vestros esse, vos autem animarum vobis commissarum, nos de vobis, vos autem de plebibus vobis commendatis Domino nostro Jesu Christo rationem esse reddituros. Igitur ut in die tremendi judicij inter bonos dispensatores inveniamur, admonemus & obsecramus fraternitatem vestram ut vita & conversatio vestra sit irreprehensibilis. In domibus vestris mulieres non cohabitent. Omni nocte ad nocturnas horas surgite. Officium vestrum horis certis decantate. Missam jejuni tantum, & non in vestibus communibus, sed sacris, amictu, alba, cingulo, manipulo, stola, & casula, vestimentis nitidis, quæ ad alios usus non serviant, parati, devotè & religiosè celebrate, & in ea corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi cum omni reverentia & tremore sumite. Corporalia & pallæ ex lino fieri debent, & sint mundissima; quæ & alia linthea ac vasa sacra propriis manibus abluite & extergite diligenter. Altare sit coopertum mundis lintheis saltem tribus diversis; ad quod nulla mulier accedat. Et desuper nihil ponatur nisi reliquiæ ac res sacræ & pro sacrificio opportunæ. Missalia, gradualia, lectionaria, & antiphonaria vestra sint completa & perfectæ. Ecclesiæ vestræ bene sint coopertæ & mundæ. In sacristiis sive secretariis aut juxta altare majus sit locus aptus ad in-

fundendum aquam ablutionis corporalium & lintheorum, vasorum, & aliarum rerum sacrarum, ac manuum, postquam sanctum chrisma aut oleum catechuminum vel infirmorum tractaveritis. Ibi que pendeat vas cum aqua munda pro lavandis manibus sacerdotum & aliorum qui rem sanctam & officium divinum sunt peracturi, & propè lintheum mundum ad illas abstergendum. Atria Ecclesiæ sint bene munita. Nullus sine scitu & consensu nostro per potestatem secularem Ecclesiam obtineat. Nullus Ecclesiam ad quam intitulus est dimittat, & ad aliam quæstus gratia se transferat. Nullus plures Ecclesias, sine titulo & contra sacrorum canonum dispositiones nancisci præsumat. Nullatenus etiam una Ecclesia inter plures dividatur. Nullus extra Ecclesiam in locis non consecratis, aut calcaribus indutus, vel cultellis extra pendentibus, celebret. Nullus alterius parrochianum, nisi itinerantem, & tunc de rectoris sui licentia, ad communionem recipiat. Nullus in alterius parrochia absque proprii sacerdotis licentia Missam celebret. In celebratione quisque calicem & oblata, non circulo, aut digitorum vacillatione, ut quidam faciunt, sed junctis & extensis digitis, cruce signet, sicque benedicat. Calix & patena sint aurei vel argentei, non ærei aut auricalchei, vitrii vel lignei. Quisque Presbyter Clericum habeat vel scolarem qui cum eo psalmos cantet, epistolam, lectionem legat, & in Missa respondeat. Ipse quoque Presbyter infirmos visite & reconciliet, & juxta Apostolum propria manu communicet, & oleo sancto inungat. Nullus præsumat tradere communionem laico aut femine ad ferendum infirmo. Nullus pro baptizandis infantibus, sive adultis aut infirmis reconciliandis, aut mortuis sepeliendis, præmium vel munus exigat. Per negligentiam vestram nullus infans sine baptismo & adultus sine communiōne pereat. Nullus vestrum sit ebriosus aut litigiosus. Nullus arma ferat. Nullus canum aut avium joci inserviat, seu intabernis bibat. Quisque vestrum quantum sapit de evangelio, dominico & ceteris festis diebus suæ plebi annunciet. Verbum Domini prædicat. Curam pauperum peregrinorum, viduarum, & orphanorum habete, ipsosque peregrinos ad prandium vestrum

vestrum vocate. Estote hospitales, aliis exinde bonum exemplum perhibentes. Singulis diebus dominicis ante Missam aquam qua populus aspergatur benedicite. ad quod vas proprium habetote. Vasa sacra & vestimenta sacerdotalia nolite negotiatori aut tabernario in pignus dare. Minus dignè pœnitentem cujuscunque rei gratia ad reconciliationem non adducite, nec ei reconciliationis testimonium perhibete. Usuras non exigite. Nec facultates vestras post ordinationem vestram acquisitas alienate, quoniam Ecclesiæ sunt. Nullus etiam res, possessiones, aut mancipium Ecclesiæ vendere, commutare, aut quocunque ingenio præsumat alienare. Nullus decimam alterius recipiat. Nullus pœnitentem carnem manducare aut vinum bibere invitet nisi pro eo tunc elemosynam fecerit. Quisque fontes baptismales lapideos habeat bene mundos: quos si habere non poterit, vas aliud ad hoc opus solum deputatum teneat. Omnibus parrochianis vestris symbolum & orationem dominicam & jejunia quattuor temporum & alia Ecclesiæ mandata significare observanda. Ante quadragesimam quarta feria populum ad confessionem admonete, & confessis juxta qualitatem criminis pœnitentiam injungite. Tribus temporibus in anno, id est, Natalis Domini, Paschæ, & Pentecostes, omnes fideles accedere ad communionem corporis Domini nostri Jesu Christi invitate, & ne desit quin saltem in Pascha communicent. Certis temporibus conjugatos ab uxoribus abstinere exhortemini. Nullus vestrum rubeis aut viridibus vestibus utatur. Diem dominicam & ceteras festivitates absque opere servili à vespera ad vesperam celebrari docete. Cantus & choreas mulierum in atrio Ecclesiæ fieri prohibete. Incantationes super mortuos nocturnis temporibus à vulgo fieri consuetas sub obtestatione Dei omnipotentis vetate. Cum excommunicatis nolite communicare; nec quis vestrum eis vel in eorum præsentia celebrare præsumat. Quod etiam plebi nunciate, & quòd nullus ex plebe uxorem domum ducat nisi priùs nuptiæ temporibus ab Ecclesia permissis publicè fuerint celebratæ. Quòd nullus ad raptam vel consanguineam accedat, aut alterius sponsam ducat, omnibus prohibete. Porcarios & alios pastores saltem Dominica faciatis voca-

Qg

ri ad Missam. Paternos ut filios suos symbolum & orationem dominicam doceant aut doceri faciant exhortamini. Sacramentum eucharistiæ, sanctum chrisma, & oleum cathecuminum, ac sanctum seu infirmorum in Ecclesia in loco mundo condecanti & securo sub sera & fida custodia diligenter servate. Quisque vestrum expositionem simboli & orationis dominicæ juxta orthodoxorum patrum traditiones penes se habeat, easque, ac orationes Missarum, & epistolas, evangelia, & canonem bene intelligat, ex quibus prædicando populum sibi commissum sedulo instruat & maximè non bene credentem. Introitum Missæ, orationes, epistolam, graduale, evangelium, symbolum, & cetera non secreta, alta & intelligibili voce proferat. Secreta verò & canonem morosè & distinctè submissa voce legat. Psalmorum verba & distinctiones regulariter cum canticis consuetis intelligibiliter pronunciet. Symbolum Athanasij de Trinitate & fide catholica memoriter teneat. Exorcismos & orationes ad cathecuminos faciendas ac reliquas preces super masculum & feminam pluraliter vel singulariter respectivè distinctè proferat. Ordinem baptizandi & ad succurrendum infirmis, reconciliationis, & commendationis animæ, & in agendis exequiis defunctorum, juxta modum canonicum observet. Exorcismos & benedictiones salis & aquæ pertinenter legat. Cantum diurnum & nocturnum sciat. Computum etiam minorum ad inveniendum litteram dominicalem, tempus intervalli diei Paschæ & majorum mobilium, festorum non ignoret. Ut per hæc & alia bona opera unà cum populo vobis credito perpetua beatitudine perfruamini, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor & gloria in secula seculorum.

I V.

Admonitio synodalis novissima, ab Episcopo
legenda post evangelium.

Ex Pontificali Romano.

FRATRES dilectissimi & sacerdotes Domini. Cooperatores ordinis nostri estis. Nos, quamvis indigni, locum Aaron tenemus, vos autem locum Eleazari & Ithamari. Nos vice duodecim Apostolorum fungimur; vos ad formam septuaginta duorum discipulorum estis. Nos pastores vestri sumus, vos autem pastores animarum vobis commissarum. Nos de vobis rationem reddituri sumus summo pastori Domino nostro Jesu Christo, vos de plebibus vobis commendatis. Et ideo, fratres dilectissimi, videte periculum vestrum. Admonemus itaque & obsecramus fraternitatem vestram ut quæ vobis suggerimus, memoriam commenderis, & opere exercere studeatis. In primis admonemus ut vita & conversatio vestra sit irreprehensibilis. In domibus vestris mulieres non cohabitent. Omni nocte ad nocturnas horas surgite. Officium vestrum horis certis decantate. Nullus nisi jejunus Missam celebret, & non in vestibus communibus, sed sacris, & nitidis, amictu, alba, cingulo, manipulo, stola, & casula, quæ ad alios usus non serviant. Missas religiosè celebrate. Corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi cum omni reverentia & tremore sumite. Corporalia mundissima sint. Vasa sacra propriis manibus abluite, & extergite diligenter. Nulla femina ad altare Domini accedat, nec calicem Domini tangat. Altare sit coopertum mundis linteis, saltem tribus diversis; & desuper nihil ponatur nisi reliquæ ac res sacræ & pro sacrificio opportuna. Missale, Breviarium, & Martyrologium unusquisque habeat. Ecclesiæ vestræ sint bene coopertæ & mundæ. In sacristiis sive secretariis aut juxta altare majus sit locus præparatus ad infundendum aquam ablutionis corpo-

Qq ij

ralium & vasorum sacrorum ac manuum postquam sanctum chrisma aut oleum catechumenorum vel infirmorum tractaveritis; ibique pendeat vas cum aqua munda pro lavandis manibus sacerdotum & aliorum qui rem sanctam & officium divinum sunt peracturi, & propè lintheum mundum ad illas abstergendum. Atria Ecclesiæ sint bene munita. Nullus sine scitu & consensu nostro per potestatem secularem Ecclesiam obtineat. Nullus Ecclesiam ad quam intitulatus est dimittat & ad aliam quæstus gratia se transferat. Nullus plures Ecclesias sine titulo & contra sacrorum canonum dispositiones nancisci præsumat. Nullatenus etiam una Ecclesia inter plures dividatur. Nullus extra Ecclesiam in locis non consecratis celebret. Nullus alterius parochianum absque proprii sacerdotis licentia ad communionem recipiat. Nullus in alterius parochia absque proprii sacerdotis licentia Missam celebret. In celebratione quisque calicem & oblata, non circulo aut digitorum vacillatione, ut quidam faciunt, sed junctis & extensis digitis cruce signet; sicque benedicat. Calix & patena sint aurei vel argentei, non ærei aut aurichalcei, vitrei, vel lignei. Quisque Presbyter Clericum habeat vel scholarem qui cum eo psalmos cantet, epistolam & lectionem legat, & in Missa respondeat. Ipse quoque Presbyter infirmos visitet & reconciliet, & juxta Apostolum propria manu communice, oleo sancto inungat. Nullus præsumat tradere communionem laico aut feminae ad deferendum infirmo. Nullus pro baptizandis infantibus, sive adultis aut infirmis reconciliandis, aut mortuis sepeliendis pramium vel munus exigat. Per negligentiam vestram nullus infans sine baptismo & adultus sine communionem pereat. Nullus vestrum sit ebriosus aut litigiosus. Nullus arma ferat. Nullus canum aut avium jocus inserviat. Nullus in tabernis bibat. Quisque vestrum quantum sapit de evangelio dominico & ceteris festivis diebus suæ plebi annuntiet. Verbum Domini prædicat. Curam pauperum, peregrinorum, viduarum, & orphanorum habere; ipsosque peregrinos ad prandium vestrum vocare. Estote hospitales, aliis exinde bonum exemplum præbentes. Singulis diebus dominicis, ante Missam, aquam qua populus as-

pergatur benedicite : ad quod vas proprium habere. Vala sacra & vestimenta sacerdotalia nolite negotiatori aut tabernario in pignus dare. Minus dignè pœnitentem .cujuscunque rei gratia ad reconciliationem non adducite, neque ei reconciliationis testimonium perhibete. Usuras non exigite. Nec facultates vestras post ordinationem vestram acquisitas alienate, quoniam Ecclesiæ sunt. Nullus etiam res, possessiones, aut mancipium Ecclesiæ vendere, commutare, aut quocunque ingenio præsumat alienare. Nullus decimam alterius recipiat. Nullus pœnitentem carnem manducare aut vinum bibere invitet, nisi pro eo tunc elemosynam fecerit. Quisque fontes baptismalés lapideos habeat bene mundos; quos si non habere poterit, vas aliud ad hoc opus solum deputatum teneat. Omnibus parochianis vestris symbolum, & orationem dominicam insinuate. Jejunia quatuor temporum & alia Ecclesiæ mandata significate observanda. Ante quadragesimam quarta feria populum ad confessionem invitate, & confessis juxta qualitatem criminum pœnitentiam injungite. Tribus temporibus in anno, id est, Nativitate Domini, Pascha, & Pentecoste, omnes fideles accedere ad communionem corporis Domini nostri Jesu Christi admonete, & ne omittat quin saltem in Pascha communicet. Certis temporibus conjugatos abstinere ab uxoribus exhortamini. Nullus vestrum rubeis aut viridibus aut laicalibus vestibus utatur. Diem dominicam, & ceteras festivitates absque opere servili à vespera in vesperam celebrari docete. Cantus & choreas mulierum in atrio Ecclesiæ prohibete. Incarnationes super mortuos nocturnis horis à vulgo fieri consuetas sub contestatione Dei omnipotentis vetate. Cum excommunicatis nolite communicare; nec quis vestrum in eorum præsentia celebrare præsumat. quod etiam plebi nuntiate. Et nullus ex plebe uxorem domum ducat, nisi priùs nuptiæ temporibus ab Ecclesia permissis publicè fuerint celebratæ. Quòd nullus ad raptam vel consanguineam accedat, aut alterius sponsam ducat, omnimodis prohibete. Porcarios & alios pastores saltem dominica die faciat venire ad Missam. Patrinos, ut filiolos symbolum & orationem dominicam doceant, aut doceri faciant,

Qq iij

exhortamini. Sacramentum eucharistiæ, sanctum chrisma, & oleum catechumenorum, ac sanctum, seu infirmorum, in Ecclesia, in loco mundo, condecenti, & securo, sub sacra & fida custodia diligenter servate. Quisque vestrum expositionem symboli & orationis dominicæ juxta orthodoxorum patrum traditiones penes se habeat, easque, atque orationes Missarum, & epistolas, evangelia, & canonem bene intelligat, ex quibus prædicando populum sibi commissum sedulo instruat, & maximè non bene credentem. Introitum Missæ, orationes, epistolam, graduale, evangelium, symbolum, & cetera non secreta, alta & intelligibili voce proferat. Secreta verò & canonem morosè & distinctè submissa voce legat. Psalmorum verba & distinctiones regulariter cum canticis consuetis intelligibiliter pronuntiet. Symbolum sancti Athanasij de Trinitate & fide catholica memoritet teneat. Exorcismos & orationes ad catechumenos faciendos ac reliquas preces super masculum & feminam pluraliter vel singulariter respectivè distinctè proferat. Ordinem baptizandi, & ad succurrendum infirmis, reconciliationis, & commendationis animæ, & in agendis exequiis defunctorum, juxta modum canonicum observet. Exorcismos & benedictiones salis & aquæ pertinenter legat. Canticum diurnum & nocturnum sciat. Computum etiam minorem ad inveniendum literam dominicalem, tempus intervalli diei Paschæ & majorum mobilium festorum non ignoret. Volumus autem, fratres dilectissimi, quatenus quæ nostra percepistis traditione bonis studeatis operibus adimplere, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui cum Patre & Spiritu sancto est honor & gloria in secula seculorum.

V.

Ordo ad celebrandum sacros ordines.

Ex veteri codice M S. bibliotheca regia.

Ordo ad celebrandum sacros ordines secundum librum fratris Danielis Carmelitæ Motensis Episcopi.

EPISCOPUS indutis plenis pontificalibus, cum debito ministrorum ordine Missam dicturus, ad altare procedat. Et dicta prima collecta, vocentur ordinandi hujusmodi per se vel per alium. Ad Titulum sanctæ Mariæ de Domo, Ostiarij, Lectores, Exorcistæ, Acolythi, ordinandi procedant. Et sic fit ad omnes gradus ordinandos. Et sedens super sedem suam legat vel per alium legi faciat prohibitionem istam.

Auctoritate Domini nostri Jesu Christi & Ecclesiæ interdicimus publicè & prohibemus districtè in virtute Patris & Filij & Spiritus sancti, & sub pœna excommunicationis & anathematis, ne aliquis patiens ætatis defectum vel natalium ad sacros ordines ausu temerariò accedere nunc præsumat. Nullus nisi à nobis receptus. Nullus servus, nisi libertati à suo domino restitutus. Nullus per falsas litteras & sine licentia sui Episcopi vel Prælati. Nullus qui contraxit cum aliqua per verba de præsentibus. Nullus apostata. Nullus excommunicatus. Nullus per saltum. Nullus bigamus. Nullus irregularis. Nullus simoniacus. Nullus epilepticus, vel aliquo membro mutilatus, vel corpore enormiter vitiatum, vel aliqua infirmitate incurabili prægravatus. Item quaecumque aliud legitimum habuerit impedimentum, nisi priùs fuerit secum misericorditer dispensatum. Item ne quis ad susceptionem illius ordinis se ingerere præsumat qui non fuerit canonicè examinatus. Et ne uno ordine suscepto, alium sine licentia debita recipere præsumat, & absque fraude quacunque.

Qq iiij

V I.

Vetus confessio pœnitentium.

Ex veteri codice MS. bibliotheca Colbertina.

Incipit confessio pœnitentium.

MULTITUDINEM criminum & enormitatem scelerum meorum expavescens, & de tua pietate atque ineffabili misericordia confidens, tibi creatori & redemptori meo, qui veniam & indulgentiam post reatum per puram & lacrymabilem confessionem assequi promisisti, confiteor quia in peccatis natus, atque in peccatis per omne tempus vitæ meæ cogitando, loquendo, & operando hætenus sum conversatus. Operibus enim ac pompis diaboli, quibus in baptismo abrenuntiaveram, iterum ipso suadente me subdidi, & postmodum turpiter semper & desidiosè vixi.

D E S U P E R B I A.

Ac primò omnium de superbia, quæ radix omnium malorum est, mores & vitam atque actus meos pessimè inquinavi, & per superbiam contra Deum & contra religionem ac propositum meum in verbis, in cogitationibus, in operibus, in desideriis, in incessu, & in ceteris omnibus modis, quos enumerare non valeo, graviter me in conspectu Dei deliquisse confiteor.

D E I N A N I G L O R I A.

De inani gloria etiam multis modis me deliquisse & cotidie delinquere confiteor, pro qua assiduè in peccatis meis mundi gloriam & seculares dignitates ac delectationes ultra modum amplector & concupisco, & per eam in ceteris vitiis quæ ex illa nascuntur, id est, in inobedientia mandatorum Dei, & seniorum ac magistrorum jussionibus inobediendo, & in jactantia ani-

num in multis vanitatibus extollendo, & in hypocri-
fi aliud corde retinendo, & aliud ore manifestando,
& in contentione inutiliter contra rationem intenden-
do, & in pertinacia in his quæ non oportet procaciter
persistendo, & in novitatum præsumptionibus novas
& antè inconſuetas res præſumendo, graviter me pec-
caſſe confiteor.

DE INVIDIA.

De invidia verò, per quam diabolus primum ho-
minem decepit, & per quam mors in orbem terrarum
introivit, præ omnibus hominibus reum me & ſclera-
tum eſſe confiteor: quia aliorum bonis invidendo, &
de eorum utilitatibus dolendo, animos ſæpe contriſta-
vi, & in quibuſcunque potui, illorum proſperitatibus
nocui. Et ſi nocere non potui, invidioſè tamen tuli.
Et per eam in ceteris vitiis quæ ex illa oriuntur, in
odio, contra multos inimicitias & odia in corde reti-
nendo, & in exultatione, in adverſis proximorum de-
contrarietatibus & impedimentis illorum exultando,
multipliciter me peccaſſe recognoſco & confiteor.

DE IRA.

De ira quoque multociens me peccaſſe & reum eſſe
ſcio & confiteor, quia illatas ab aliis leviter injurias
æquo animo, ut debueram, non ſuſtinui, ſed ad ira-
cundiam & vindictam, in quantum potui, & meum
& aliorum animos provocavi, & per hanc in ceteris
vitiis quæ ex illa oriuntur, id eſt, in rixis ad jurgia
& contentiones non ſolùm me ſed & alios excitando,
& in tumore mentis contra aliorum leviffimas & hu-
miles querelas animum ſuperbè inflammando, & in
contumeliis calumnias aliis inferendo, & in indigna-
tionis de his quibus non oportebat indignando, & in
blaſphemiis multos ſine cauſa iracundiæ blaſphemando,
ſatis graviter in conſpectu Dei me deliquiſſe re-
cognoſco & confiteor.

DE TRISTITIA.

De triſtitia etiam non mediocriter me peccaſſe ſcio

& confiteor; quia inutiliter & sine causa plerunque me contristavi; & cum de peccatis meis tristis & mœrens esse debui, de vanis & nihil utilitatis habentibus rebus tristitiam habui. Et per hanc in ceteris vitiis quæ ex illa nascuntur, id est, in malitia, malam voluntatem contra multos habendo, & in pusillanimitate, vigorem & fortitudinem animi præ tristitia amittendo, & in desperatione, de pietate & misericordia Dei desperando, & in torpore circa Dei præcepta, intentionem ac studium in mandatis Dei non habendo, & in vagatione mentis erga illicita, otiositatem sectando, & rebus illicitis mentem occupando, multotiens me peccasse confiteor.

DE VENTRIS INGLUVIE.

De ventris verò ingluvie satis periculosè & damnablem me peccasse & cotidie me peccare confiteor, quia ultra modum & supra quàm necessitas & indigentia corporalis exposcat, in sumendo cibum & potum ventrem hactenus ingurgitavi & cotidie ingurgitare non omitto, & unde mihi & aliis multis indigentibus satisfacere potui, solus præ nimia edacitate & ingluvie consumpsi. Et ideo per hanc in ceteris vitiis quæ ex illa oriuntur, id est, in inepta læritia, de vanitatibus lætando & gaudendo, & in scurrilitate, jocis, & risibus studendo & delectando, & in multiloquio, ea quæ ad utilitatem non pertinent multipliciter loquendo, & in hebetudine sensus, mentis intelligentiam præ nimia cibi & potus voracitate amittendo, multum graviter me peccasse confiteor.

DE AVARITIA.

De avaritia etiam gravissimè reum me esse confiteor, quia contra præceptum Dei & habenda nimis concupivi & concupisco, & habita nimis avarè retinui & retineo, & proximorum necessitatibus & indigentis non ita subveni & ministravi sicut debui & potui. Et per hanc in ceteris vitiis quæ ex illa oriuntur, id est, in proditione aliorum, & maximè senioris secreta & occulta prodendo ac manifestando, & in frau-

de, aliorum res furtim auferendo, & in concupiscendo, & in fallaciis mendacia inveniando & proferendo, & in perjuriis, nomen sanctum Dei ac sanctorum illius invocando & perjurando, & in inquietudine, quietum & tranquillum animum non habendo, & in obduratione cordis contra misericordiam, eleemosynarum scilicet largitionem in pauperibus ut debueram & potueram non erogando, satis graviter me peccasse & cotidie peccare confiteor.

DE LUXURIA.

De luxuria quoque ultra omnes homines, & ultra quam mens humana comprehendere possit, me reum esse & sceleratum confiteor; quia postquam ad illam ætatem perveni qua hoc malum perpetrare potui, aut perpetrare volentibus consentire, nimis suadente diabolo turpiter semper & luxuriosè ac sodomiticè vixi, & templum corporis mei de opere iniquitatis & scelere sodomitico, alios ipse maculando, & me commaculare volentibus consentiendo, turpissimè & dictu ipso nefandissimè ut miserrimus & flagitiosissimus inqunavi. Et per hanc in ceteris vitiis quæ ex illa nascuntur, id est, in cœcitate mentis, ea scilicet quæ utilia & necessaria erant non intelligendo, & in inconsideratione, leviter & lasciviosè atque inconsideratè multa faciendo, & in inconstantia, stabilitatem & constantiam in operibus bonis non habendo, & in præcipitatione, præcipitato animo & inconsultè multa operando, & in amore, ultrà quam debui delectationes & desideria carnis meæ & voluntates proprias quærendo & adimplendo, & in odio Dei, præceptis ejus resistendo, & eum ut Deus diligendus est non diligendo, & in affectu præsentis seculi, amorem videlicet & desiderium in secularibus & carnalibus studiis ultrà quam oportebat infigendo, & in horrore ac desperatione futuri seculi, de futura scilicet vita non cogitando nec decertando.

Et non solum in his, sed etiam in aliis omnibus quæ hic memorata non sunt, graviter & infelicissimè in conspectu Dei me peccasse & deliquisse confiteor, ac nisi divina mihi misero subveniat misericordia, omni-

modis me cogitatione, locutione, opere, ac voluntate perditum esse scio. Et ideo antè quàm terra cum Dathan & Abiron me absorbeat, & antè quàm ignis cœlestis cum Sodomitis me exurat, ad te Dominum Deum & creatorem meum, qui non vis mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat, confugio, & ad te, qui latroni in cruce credenti, & publicano ac meretrici confitentibus pepercisti, veniam & indulgentiam humiliter exposco. Ne confundas, piissime, faciem meam, non derelinquas me in manibus quaerentium animam meam; sed respice propitius & exaudi me miserum & peccatorem clamantem & confugientem ad te. Aperi finum pietatis ac januam misericordiæ tuæ, & resuscita mortuum in peccatis, vivifica sepultum in delictis, & ne abicias quem ad imaginem tuam creare & pretioso filij tui sanguine redimere dignatus es. Tu pœnitentibus veniam promisisti, tu majus gaudium esse in cœlis super uno peccatore pœnitentiam agente quàm super nonaginta novem justis asseruisti, tu per sanctum Prophetam tuum nobis promisisti quòd in unaquaque die peccator conversus fuisset, dimittenda ei essent peccata sua. Quapropter sponsones tuas teneo, de promissionibus tuis gaudeo, cum tota spe ac securitate ad immensam clementiam tuam confugio. Parce malis meis, peccatis meis, & sceleribus. Major est misericordia tua quàm miseria mea. Exaudi Domine, placare Domine, attende & fac. Inclina, Deus meus, aurem tuam, & audi orationem meam. Aperi oculos tuos, & vide contritionem meam. Quamvis peccator sim, tamen creatura tua sum, unigeniti filij tui sanguine redemptus sum. Non sum tibi vilis ad salvandum qui non fui vilis ad redimendum. Sed miserere propitius & indulge. Per eundem.

A L I A O R A T I O.

O lux mentium Deus, expelle à me stultitiæ noctem, & dona mihi sapientiæ diem. Orire veritatis sol justitiæ, de profundissimis naturæ tuæ sinibus omnem intellectum superantibus appare in ætere animi mei, super terram cordis mei, Extingue phantasias

corporum & phantasmata vanarum cogitationum mearum. Crea prolem intelligentiarum mearum in utero mentis meæ. Effunde spiritum tuum super aquas informitatis meæ, ut conversus ad te, conformis filij tui, videam te per te, & omnia sub te. O tu, purissima veritas, tu vide te in me, tu intellige te in me. Per me ipsum nihil video nisi vana & fluxa & caduca, nihil video nisi falsa & corporea plasmata. Per me nihil sum nisi mors & abyssus tenebrosa & imperfecta. In te sum quantum sum, in te vivo quantum vivo, in te intelligo quantum intelligo. Quia tu es summa intelligentia, essentia summa, vita summa, Pater & Filius & Spiritus sanctus, unitas triplex, trinitas simplex, infinita in se sine fine, Deus unus, in secula seculorum. Amen.

VII.

Missa pro tribulatione.

Ex veteri codice MS. bibliothecæ Colbertinae.

HORA competente fiant Letaniæ, cantu rei concordante. Deinde Missa: *Reminiscere miseratium.* Psalmus: *Ad te, Domine, levavi animam meam. Deus meus, in te confido.*

ORATIO.

Deus, qui contritorum non despicias gemitum, & mœrentium non spernis affectum, adesto nostris precibus, quas pro tribulatione effundimus, easque clementer suscipiens, tribue ut quidquid contra nos diabolicæ atque humanæ moliuntur adversitates, ad nihilum redigantur, ut nullis insectationibus læsi, sed erepti de omni tribulatione & angustia, læti in Ecclesia tua sancta gratias jugiter referamus. Per Dominum.

Graduale: *Adjutor.* Versus: *Quoniam non.*

LECTIO DANIELIS PROPHETÆ.

In diebus illis oravit Daniel dicens : Domine Deus, ne despicias populum tuum, neque auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum & Isaac servum tuum & Israël sanctum tuum, quibus locutus es pollicens quòd multiplicares semen eorum sicut stellas cœli & sicut arenam quæ est in littore maris. Quia, Domine, imminuti sumus plus quàm omnes gentes, sumusque humiles in universa terra hodie propter peccata nostra; & non est in tempore hoc Princeps & Propheta & Dux, neque sacrificium, neque oblatio, neque incensum, neque locus -----
Cetera desunt.

VIII.

Litteræ Jonæ Episcopi Augustodunensis de
dote & consecratione Ecclesiæ Montis
Buznini.

Ex veteri Chartulario Ecclesiæ Augustodunensis.

IN nomine Domini & salvatoris nostri Jesu Christi. Jonas præveniente divina misericordia Augustodunensis Episcopus. Notum sit omnibus fidelibus sanctæ Ecclesiæ tam præsentibus quàm futuris quia venerabilis vir Reimbodo cum filio suo, cujus vocabulum est Lifericus, tactus divina clementia, cum consultu prædecessoris nostri Althei Episcopi Capellam in pago Augustudunense, in vicaria Istotrense, in loco qui dicitur Montem Buzninum, ex propriis rebus ædificantes, atque ad perfectum usque perducentes, deprecari sunt nostram benivolentiam qualiter eandem Capellam, eorum opere constructam, ecclesiastico ordine ad persolvendum jugiter divinum officium sollempniter consecraremus. Nos ergo benivolam eorum

intentionem & humillimam petitionem considerantes, legibus canonicis dotem requirere procuravimus, unde dignè domus Dei sustentaretur. Quod devotissima voluntate juxta nostri hortaminis constitutum adimplentes, pro Dei amore & sanctorum ipsius veneratione de rebus proprietatis suæ, secundum quod ratio dictabat, eidem loco nobiliter contulerunt, sicut inferiora demonstrant. Quorum rationabili & laudabili petitione percepta, ecclesiastico ordine consecrare in opus Dei omnipotentis censuimus, atque in honore & veneratione sancti Sebastiani martyris & ceterorum sanctorum, Idibus Octobris Deo auctore sollemni officio dedicavimus. Ego itaque Ragamboto, cum filio meo Hilferico, juxta consilium & considerationem Domni & venerabilis jamdicti Jonæ Episcopi præfatam Capellam pro amore Dei & animæ nostræ remedio rebus proprietatis nostræ dotamus atque in perpetuo dotatam esse volumus. Quamobrem ad usus & ministerium præfatæ basilicæ, quam pro Dei amore construximus & consecrare rogavimus, donamus atque in perpetuo do esse volumus, hoc est, in circuitu basilicæ, ante introitum ipsius, campum ad unum modium qui est subter fossatum, pertingentem usque ad mortuam guttam, & ad partem orientalem terram arabilem cum prato & superposito ad modios v. salvato atrio ipsius Ecclesiæ. Similiter mansum quem Bernoinus tenet, cum jamdicto servo & conjugē sua vocabulo Bertildis ac prole eorum, cum omnibus suis terminationibus, donamus in integrum, & alium mansum in ipso pago vel in ipso agro in villa nuncupante Villaris, quem de Altmaro per titulum venditionis Hilferico avo nostro conquirere nobis obvenit, cum ancilla nomine Leobertane & prole ejus, pari ratione eidem loco cedimus cum omnibus adjacentiis suis & supraposito, & quicquid ad eum aspicit, aut aspicere videtur. Cedimus etiam & pratum ad honorem præfatæ Capellæ de Abulmaro conquistum. Hæc omnia superius nominata in honorem Dei omnipotentis & veneratione sanctorum ejus, quorum memoria & virtus ibi recolitur, ad usus & supplementum jam sæpius nominatæ basilicæ cedimus, atque de jure nostro in jure & proprietate ipsius & rectorum

ejus transfundimus, & perpetualiter deservitura concedimus. Et ut ab omni dominatione temporali ac infestatione heredum omni tempore libera & quieta in Domini servitium valeat permanere; perfecta & plenissima voluntate tam Capellam quam & res ad ipsam aspicientes matri Ecclesie sancti Nazarij & rectorum ipsius contradimus, & jure ecclesiastico subjectam atque aternaliter mancipatam esse decernimus; ita ut in omni ordinatione & dominatione faciat inde Episcopus & ministri ejus legibus ecclesiasticis veluti de aliis rebus eidem matri Ecclesie collatis. Ea videlicet conditione, ut dum nos vel unus legalium heredum propinquior superstites apparuerimus, non tam jure dominationis & hereditatis quam defensionis & protectionis in mundeburdum omni tempore vite nostre habere valeamus, persolventes partibus sancti Nazarij ipso die cœnæ Domini, quando chrisma conficitur, libram ceræ annis singulis. Dum verò nos aut quilibet ex successoribus heredum nostrorum præfatam Capellam cum omni integritate rerum suarum ad honorem Ecclesie possidendo conservaverit, & custodiendo possederit, censumque synodalem partibus sancti Nazarij tempore fixo persolverit, nulla sit licentia Episcopo aliqua fortè stomachatione vel cupiditate commoto jus hereditatis nostre vel successorum nostrorum alienare, aut in suos usus retorquere, aut perturbare. Si quis verò, quod futurum esse non credimus, si nos ipsi aut quilibet ex heredibus nostris, vel ulla emissâ persona, contra hanc nostræ donationis dotationem tergiversando aliquam calumniam generare domui Dei & inferre voluerit, vel ejusdem Ecclesie res dividere, aut in suo diabolica cupiditate inflammatus retorquere tentaverit, aut de suprascripto censu tardus aut negligens apparuerit, tunc legaliter reddere cogatur; vel si noluerit, partibus matris Ecclesie, aut cui litem intenderit, auri libram unâ cum cogenti fisco exsolvere compellatur, & insuper quod repetit, nullum obtineat effectum, cum stipulatione subnexa. Et ut hæc donationis & dotationis nostre cartula, quam promptissimis animis matri Ecclesie sancti Nazarij contradidimus, plenissimam & perfectam atque inconvulsam omnibus temporibus obtineat firmitatem,

tatem, non solum manu nostra subterfirmavimus, sed & religiosorum ejusdem Canonicorum seu nobilium fidelium laicorum manibus corroborandam tradidimus.

I X.

Epistola Lamberti Episcopi Cenomanensis ad Hildebrandum Episcopum Sagiensem.

Ex veteri codice MS. bibliotheca Colbertina.

SACRIS semper meritis venerando Hildebrando Pontifici magnifico Lambertus nullis meritis Episcopus æternam in Domino felicitatem. Notum facimus vestræ paternitati qualiter quidam erroneæ factionis detestabilis, nomine Raino, nonam & decimam Ecclesiæ nostræ temerario ausu retinere & fraudare præsumit. Super quibus ausibus & factis atrocibus non solum semel & bis sed & frequenter à nobis & à nostra Ecclesia eum constat esse ammonitum. Sed nec ammonitionibus parere nec Ecclesiæ nostræ satisfacere ullo modo voluit. Unde nos ex divina auctoritate cum sanctis & gloriosis martyribus Gervasio & Protasio & omnibus sanctis prædictum sacrilegum Rainonem cum omni domo suo ab Ecclesiæ liminibus & cœtu Christianorum excommunicatum & anathematizatum habemus, donec ab his nefandis actibus conquiescat, & Ecclesiæ nostræ satisfaciatur. Unde his nostræ parvitas litteris vestram beatitudinem ammonere præsumimus, ut sicut à nobis est generaliter excommunicatus, ita & à vobis & ab omni Ecclesia vestra seclusus & excommunicatus habeatur. Modum autem excommunicationis, qualiter inditus, vestram nullatenus carere credo paternitatem. Opto sanctitatem vestram prosperis successibus in Christo semper valere.

* * *

R r

X.

Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis.

Ex Chartulario Ecclesie Helenensis.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno Verbi incarnati DCCCXV. Indictione III. Riculfus Dei gratia sedis Elenensis Episcopus donator ad domum sanctæ Eulaliæ virginis & martyra Christi matrem Ecclesiarum Russilionensium sive Confluentium necnon Valle Aspiri, successorésque mei ibidem Domino militantes. Ideo dono ego Riculfus gratia Dei Elenensis sedis Episcopus præfatæ Ecclesiæ vestimentis sacris quæ adquisivi, & libris, seu & calices, cum patenis & rebus quæ in cultu Dei pertinent, quorum per nomina vocabula illorum. id est, cruces duas aureas cum gemmis preciosis, capsam eburneam unam, calices argenteos, unum cum auro cum patena, & alium sine patena, & alium calicem quotidianum, Sion argenteum optimum unum, incensarios II. cum cathenis argenteis, candelabros cum argento quatuor, conchas æreas II. ad chrisma conficere urceolo I. cum aquamabile, ansatum æreum I. ad aqua benedicta, serindos paria I. ad vestimenta sacra salvandum, pectenem eburneam unam, tabulas eburneas duas, caligas & sandalias paria duo, amictos cum auro quatuor, albas quinque, tres claras, & planas duas, roquos quatuor, unum purpureum cum auro, & alium palleum Græco, & alios duos in Græcia factos, zonas quinque, una cum auro & gemmis pretiosis, & alias quatuor cum auro, stolas quatuor cum auro, una ex illis cum tintinnabulis, & manipulos sex cum auro, unum sex iis cum tintinnabulis, casulas episcopales optimas tres, unam dioprasiam, & alias duas de oredonas, anulum aureum unum cum gemmis pretiosis, & vuantos paria unum, camisas ad Textum & Missalem quatuor, unum cum auro purpureum, & alios palleos corporales quatuor, palleos quatuor, è brofdo unum, dalmaticas tres, ca-

pas duas, una purpurea, & alia bition, toalias olicias
 duas, una cum argento vel clavellos spaniscos duos,
 altare argenteum unum, facistergio uno, cessori pallio
 uno. Librorum quoque numerum per vocabula ipso-
 rum. id est, Textum evangeliorum unum, Missales
 tres, unum quoque Missale & Lectionarium in uno
 volumine, alium verò Missale cum Antiphonario in
 uno volumine, Smaragdum unum, Traditiones evan-
 gelij & epistolas libros duos, librum Rabanum unum,
 Expositum in evangelium & epistolas, Eptaticum
 unum, Expositum super Genesis librum unum, libro
 Salomon uno, libro Machabæorum uno, librum Job,
 & Tobia, & duodecim Prophetas minores in uno vo-
 lumine, libro uno Tobia, Judith, Esther in uno vo-
 lumine libro uno, Martyrologium optimum unum,
 Psalterium unum, Canones duos, quaterniones de ca-
 nones, librum Augustinum unum contra quinque hæ-
 reses, Orationarios libros duos, Cyclum unum, Sen-
 tentiarum de diversis causis librum unum, libros le-
 gis duos, unum Romanum, alium Gothorum, qua-
 terniones optimos super Genesis & Regum & Macha-
 bæorum & Prophetarum luculentissimè expositum in
 uno volumine, ad Ecclesiam consecrandam quater-
 niones duos, ad visitandum infirmum quaterniones
 duos, ad ordinationes ecclesiasticos quaternione uno,
 Medicinale unum. De his itaque rebus, & de aliis per
 testamentum, quod detestatum habeo, dono præfatæ
 Ecclesiæ sanctæ Eulaliæ in Comitatu Ruffilionensium
 five Confluentium atque Valle Aspiri, quicquid in iis
 locis adquisivi, aut auxiliante Deo acquirere potue-
 ro, tam ex comparatione quàm ex commutatione &c.
 --- Facta scriptura donationis istæ v. Idus Decem-
 bris anno xviii. regnante Karolo Rege filio Lu-
 dici.

*Error in annis regni Karoli. Legendum itaque xxiii.
 pro xviii.*

X I.

Manumissio Constantiæ.

Ex Chartulario monasterij Vsercensis.

QUI debitum sibi nexum relaxat servitutis, retributorem Dominum in futuro iudicio pro mercede tua sibi esse sciat. Ob hoc igitur ego infra denominatus Rainardus considerans casum fragilitatis meæ, ideo absolvo quandam vernaculam meam nomine Constantiam, pro amore Dei, & pro remedio animæ meæ, & pro remedio animæ patris mei & matris meæ, de omni iugo servitutis, ut post hunc diem in quatuor angulis terræ licentiam & potestatem habeat faciendi qualemcunque seniore eligere voluerit in omnibus, & sibi ambulet, & sibi vivat, & libera & absoluta maneat omnibus diebus vitæ suæ. Sanè si quis, ego ipse, aut ullus ex heredibus vel propinquis meis, aut ulla aliqua immissa persona, contra hanc absolutionem ullam calumniam generare præsumpserit, in primis iram Dei omnipotentis incurrat & sanctorum omnium, simulque cum Dathan & Abiron in inferno participationem habeat, & absolutio ista firma & stabilis permaneat omni tempore. Facta absolutio ista in mense Martio, regnante Karolo Rege. S. Rainardi, qui absolutionem istam fieri vel affirmare rogavit.

X I I.

Testamentum Domni Ademari Vicecomitis
Scalarum & Abbatis Tutelensis.

Ex Chartulario Ecclesie Tutelensis.

Nonnulla desunt in initio.

IN primis ergo relinquo & reddo sancto Martino & monachis in antedicto monasterio sibi servienti-

bus abbatiam veterem, quæ, sicut jam dictum est, à proavo patris mei mihi successerat, Ecclesiam scilicet sancti Juliani juxta idem monasterium constructam, Ecclesiam sancti Petri de castro ipsius villæ, Ecclesiam sancti Martini de Laguena, Ecclesiam sanctæ Fortunatæ, Ecclesiam Mariæ de Lagarda, Ecclesiam sancti Amantij, Ecclesiam sancti Boniti del Verni, Ecclesiam sancti Marcialis Faurcensis, Ecclesiam sancti Boniti de Avalosa, Ecclesiam sanctæ Mariæ de Selliaco, Ecclesiam sancti Juliani de Porcaria, Ecclesiam sancti Laurentij de Gorfa, cum ipsis curtis, cum villis, cum pratis, cum silvis, & cum omnibus quæ ad ipsam abbatiam pertinebant. Hæc omnia cum injustè nec sine crimine possiderem, Deo & sanctis ejus satisfaciens sponte reliqui: Ut verò misericors & omnipotens Deus & mihi & omnibus meis parentibus præsentibus, præteritis, & futuris, tam istius quàm reliquarum veniam conferre dignetur culparum, & ut præfatus sacer locus in suum ad integrum restitui possit statum, de proprio jure optima quæque atque cariora eidem decrevi deleganda, cum legitimum utique non haberem filium. Ex quibus primum omnium est Scalas castrum meum, cum omni castania, & cum universis fevalibus, & cum Ecclesiis, & cum curte mea de Cannaco, cum villis circumquaque sitis, & cum curtis, & cum silvis, & cum aquis, cum ingressibus & exitibus omnibus, servis quoque & ancillis. Vicariam quoque Navensem, & vicariam Spaniacensem, & totum quod habeo in vicaria Beennatensi, & Ecclesiam sancti Pardulfi, & Placiacum, & Ecclesiam de Acuto monte, & Ecclesiam sancti Martini quæ est inter Dufstrem & Dordonia, & Ecclesiam de Albuciaco cum mansis & cum vineis de Murell, & castrum meum Mulfedonum cum omni ipsius castania & cum Ecclesia sancti Martini subter eum posita. Et in vicaria Argentadense curtem meam Longor, cum vineis de Cortoiolo, & paxerias, pratis, campis, & villam meam Grandem campum. Et alodum quem pater meus adquisivit de Comite Raimundo * in vicaria Spaniacensi seu Faurcensi, & Mar-

* *Supra li-
neam de Per-
teus.*

villam quæ vocatur Marcus cum vineis & omnibus nihilominus ad se pertinentibus, & in ipsa vicaria mansum meum ubi Eliseus visus est manere, cum vineis, cum pratis, & omnibus ad se pertinentibus, & villam quæ dicitur Clarafaga, & Biareni, & villam quæ vocatur Vallis, & villam quæ dicitur Grandisrivus & villam quæ vocatur Betelanita, & villam quæ dicitur Bedenas, & Capellam quæ Novavilla dicitur, cum ipsa curte, & totum quod ad ipsam curtem pertinet, & unum mansum in villa de Confulento, & villam quæ dicitur Colia in vicaria Spaniacensi, & Ecclesiam de Branceliis, & Ecclesiam sancti Juliani de Garriga, & unum mansum in vicaria Tornensi in villa Montilio dicta, quæ omnia in comitatu Lemovicensi sunt sita, dono sancto Martino & monachis ejus Tutelensibus. In comitatu verò Caturcensi similiter post mortem meam & Gauzberti fratris mei & Gauzlæ uxoris meæ dono sancto Martino & monachis in monasterio Tutelensi sibi servientibus castrum meum Foliosum, quod est in vicaria Casiliacensi, & curtem meam Vairiacum, cum Ecclesia sancti Stephani quæ olim vocata est sancti Boicij, & Ecclesiam sancti Martini, seu Ecclesiam sancti Germani, necnon & Ecclesiam sanctæ Mariæ de Macerias, & Cambonem, cum vineam de Faga, & quatuor mansos de Ampulliaco, & plantadam meam quæ est juxta sanctum Michaëlem, & cum vineis de Celsiaco, cum villis & silvis, cum aquis, cum exitibus & ingressibus, cum servis & ancillis & cum liberis, & cum omnibus ad ipsum castrum vel ad ipsam curtem pertinentibus, Castrum etiam bellum, & Ecclesiam de Caleffo, & mansos de Cambonanc, & Mairacum, & Buxarias, & Matronam, & Vichirac, atque Vogaironum, & Longorem, cum ipsis vineis de Cortoiolo, cum vitis ad piscandum, & Croissiam curtem meam cum Ecclesia & cum omnibus appendiciis ejus, & Ecclesiam de Mairinaco, & Pardinis, & Becedam, & Ecclesiam sancti Medardi, & Cloiols, & fossam Amalgerij, & villam quæ dicitur Vilaris, & aliam villam quæ dicitur Mons Joviniani, & Vedrivineas, & mansos de Juliaco, sita in prædicto comitatu Caturcensi, nihilominus sancto Martino dimitto & Ecclesiæ Tutelensi.

Hoc quoque sciendum, quia in bosco de Borma de curte de Vairiaco concessa est ad fevum pars quadam Vicariis à Borma cognomen trahentibus ad ædificandum tantum præsidium propter tuitionem atque defensionem rerum sancti Martini circumquaque existentium, non ad aliquod quasi jus proprium ibi sibi vindicandum, cum Ecclesia sancti Petri de Borma similiter cognominata & quibusdam rebus ad ipsam pertinentibus, & quicquid habent in riparia & in aqua machinas aptas piscium captionibus.

Hæc igitur omnia, tam scilicet hæctenus injustè possessa, quàm jure hereditario ad me pertinentia, ego Ademarus reliqui sive donavi sancto Martino & servientibus sibi monachis pro salute animæ meæ, & uxoris meæ Gauzlæ, patris & matris meæ, & omnium propinquorum & amicorum meorum tam in hoc seculo adhuc degentium quàm etiam ab hoc jam migratorum, præterea pro Rege nostro Rodulfo, atque seniore nostro Ebalo Comite*, quibus concedentibus * de Perteus. hæc omnia perfecimus, postremò specialiter pro illis qui prædicti loci atque habitatorum ipsius tutores & defensores fuerint. Ipse quoque ego Ademarus Vicecomes sentiens mihi appropinquare terminum præsentis vitæ, videns etiam me legitimum non habere filium cui jure meas amplas dimitterem possessiones, Deo aspirante cœpi tractare qualiter rebus quibus temporaliter usus fueram in præsentem seculo, æternaliter uti possem in futuro. Quod taliter mihi eventurum indubiè confido, si quod temporali heredi dimittere nequeo, sanctæ Ecclesiæ, Christi videlicet sponsæ, reliquero; ut cum ipse judex vivorum & mortuorum ad judicandum venerit, pro temporali suæ sponsæ sustentatione æterna me donare dignetur mercede. Hac igitur de causa dimitto Deo & sanctæ ejus Ecclesiæ, pro salute animæ meæ, sicut jam supra dictum est, & pro animabus omnium propinquorum & amicorum meorum sive seniorum, ipsorum quoque qui hujus mei scripti defensores fuerint, hæc universa quæ subter habentur descripta. Ex his sunt, post rebus superius descriptis, curtis mea Tauriacus cum ipsa Ecclesia, & quod habeo in Molle, & terras meas de Bulciaco, quæ sunt de Vairaco, & quodcunque in

Gintraco & in Salle, quod de Sigiberto sacerdote conquistavi, & villa mea Maisir, & mansus meus ubi manet Adalrandus in Laustanicas, curtis etiam mea Madriniacus & Pariacus cum ipsis Ecclesiis, & Vernias, & Mespelium, & Cassanias, & Potentins, & Coozono, & Prefangas, & villa mea Caminus cum Ecclesia, & Laus, & unam vineam in Rosniaco, alodus quoque meus Blaviniacus, & mansi duo in Nanti-liaco, & vinea in Pardinas quæ fuit Donadei, & quod habeo in Altudere & in Dezenato, & plantadam meam ad Pogium, cum ipsis capmansis, & cum vinea quam de Arnaldo adquisivi, necnon & Ecclesiam sancti Albini, & Taurins, & Cassanias, & unus mansus in Laustangas usi visus est manere Berdandus, & mansi qui sunt in Brancato, & vineam meam in Donzenaco, & mansum de Brasce, quem de Roberto comparavi, & vineam de valle Mauriana, & unum mansum in Calzfurno, & unam vineam in Lineriaco, & alodum meum in vicaria Cambolivense, & silvam Malævallis, & villam de Ribaus, cum silvam de Monbrefme, & mansum ubi Ingelbertus manet prope de Vairaco, & unum mansum in Argentado, & Camelarias, & Cuculonia, & Vinzacum, & mansostres in Dauza & Pedania, cum vineam quam Bernardus plantavit, & Valannonus, & Alix.

Hæc quoque inter quosdam meos relinquo propinquos & amicos, hoc est, Floriacum & Montelium, & vineam meam Scopiac, & vineæ meæ in Detnato & Damella, & mansi mei de Angulo & Taraiafa, & unum mansum in Spaniaco, & unam vineam in Blandina, & alodum meum de Montaniaco, cum vineis quas de Vvitardo adquisivi, & unam vineam in Quincono, & mansum meum de Rete, & alodum in Verniolas, & alodum meum de Scorbinio.

Quamvis igitur ego Ademarus diversis temporibus diversis Ecclesiis & hominibus tam propinquis quam amicis & fidelibus meis multa vel dicto vel scripto fecerim aut mutaverim dona, hoc tamen testamentum & scriptum volo ut ratum & firmum atque immutabile maneat & perseveret in secula. Amen.

Sunt autem monachi in munburdo Regis ad locum salvum faciendum, non ad aliquid persolvendum nisi solas orationes.

Ceterum contestor & adjuro omnes propinquos atque successores meos cunctosque illius cœnobij vicinos tam præsentis quam futuros per tremendum sanctæ Trinitatis nomen & meritum beati Martini & sancti Laudi, qui ibi deportatus est, ut nullus vel monachos vel quoslibet eorum res inquietare aut sub potestate seculari ullo modo redigere præsumat. Quod si qui hereditatem Dei possidere tentaverint, maledicantur per universum orbem terrarum, dicaturque de illis: *Deus meus, pone illos ut rotam & sicut stipulam ante faciem venti, & confundantur in seculum seculi.* Non sint coheredes Christi, nisi resipuerint, sed participes Pharaonis, qui ait: *Dominum nescio, & Israel non dimittam.* Principes verò quibus hæc scriptura præsentata fuerit per judicium vivorum atque mortuorum contestor ut hanc omnimodis defendere studeant, memores quia maledictus est omnis qui transfert terminos, id est, constitutiones, patrum suorum.

Ut autem hæc auctoritas firmior perseveret, senioris nostri Ebali * hanc auctoritate firmari rogamus.

* Comitis de Perteus

- S. Ebali Comitis & Vvillelmi filij ejus.
- S. Ademari, qui hæc fieri rogavit.
- S. Odolrici Vicecomitis de sancto Cirico.
- S. Gauzberti Vicecomitis.
- S. Rotberti.

Vide Notas ad Lupum Ferrariensem pag. 384.

XIII.

Literæ Rodmundi Episcopi Augustodunensis
de Capella Centissæ data duobus
Clericis.

Ex veteri Chartulario Ecclesiæ Augustodunensis.

IN nomine Domini Dei æterni & salvatoris nostri
Jesu Christi, Rodmundus ejusdem propriante

miseratione humilis Eduorum antistes. Omnibus notum facere volumus Dei & sanctæ Ecclesiæ fidelibus presentibus atque futuris quoniam cum apud prædictam urbem resideremus, adierunt conspectum nostrum Prælati ejusdem nostræ Ecclesiæ, Udolmannus Decanus, Radaldus Abbas & Præpositus, & Almarus Archidiaconus, precantes serenitatem nostram, & ostendentes nobis qualiter habebant quandam Capellam, quam consentire volebant duobus fratribus Clericis Girardo & Vvichardo, si tamen nostrum mererentur habere assensum. Quæ siquidem Capella est sita in comitatu Belnensi, in villa Centissa, sacra in honore sancti Germani Confessoris Christi. Unde ad resistendas secularium versutias suam dispositionem nostræ inscriptionis auctoritate corroborari exoptabant. Jussimus itaque hujus nostræ inscriptionis testamentum fieri; cujus auctoritate decernimus & decernendo allegamus ut prædictam sancti Germani Capellam per consensum Canoniorum ejusdem nostri loci prælibati duo Clerici fratres Girardus Canonicus & Vvichardus diebus quibus advixerint teneant, regant, possideant, ea ratione, ut synodalia persolvant debita, & censum quinque solidorum mense Martio usibus Canoniorum inferre non negligant. Ut autem hujus nostræ cessionis largitio plenior in Dei nomine obtineat firmitatem, manibus propriis firmavimus, & fidelibus nostris ad roborandum tradi jussimus. Acta Augustiduno feliciter in Domino. Amen.

Rodmundus sanctæ Eduensis Ecclesiæ peccator Episcopus subscripsi.

Girardus Cardinalis Archidiaconus subscripsi.

Udolmannus humillimus Diaconus subscripsi.

Radaldus Abbas & Præpositus subscripsi.

Gerardus Abbas subscripsi.

Almarus Archidiaconus subscripsi.

Teutho Abbas subscripsi.

Hugo humilis Levita & Præcentor subscripsi.

Arnulfus Abbas subscripsi.

Heldegrimus Archipresbyter subscripsi.

Geraucus Archipresbyter subscripsi.

Vvarnerius Scolasticus subscripsi.

Heriveus subscripsi. Rodmundus subscripsi. Constantius Scolasticus subscripsi. Optadus subscripsi. Boso sacerdos subscripsi. Teotbertus sacerdos subscripsi.

Ego Vuido Levita ad vicem Suavi Cancellarij scripsi & subscripsi.

Data III. Kal. Augusti, Indictione XII. anno primo regnante Lothario Rege.

XIV.

Concordia monachorum Tutelensium & Aureliacensium.

Ex Chartulario Ecclesie Tutelensis.

NOTUM sit omnibus monasteriorum fratribus, videlicet Aureliacensis & Tutelensis, tam presentibus quam futuris, quia invicem habuerunt querimonias Raimundus Aurelitensis Abbas & Bernardus Tutelensis Abbas. Johannes Abbas, qui propinquus beati Geraldii dinoscitur fuisse, simul utrasque Ecclesias tenuit, & quasdam possessiones sui juris, quae sibi à parentibus contigerant, Ecclesiae beati Martini Tutelensis monasterij dedit, scilicet presbyterale ministerium Ecclesiae sancti Amancij de Faurcio, & tres mansos in eadem curte, mansum Geraldii, & mansum Frudini, & mansum Rotgerij, & quindecim debitaes porcos in eadem curte, freda regalia quae Johannes habebat annuatim de manu Regis Francorum in Tutelensi castro. Dedit & alios quinque mansos in parrechia de Argentado. Has res superius nominatas dedit Ecclesiae beati Martini & monachis ibidem Deo famulantibus Johannes Abbas, hac quidem conditione, ut unoquoque anno in festivitate beati Geraldii tres libras piperis aut pigmenti Tutelenses fratres Aureliacensibus persolverent. Eo quidem vivente, ut patres nostri soliti sunt referre, reddebatur absque ulla contradictione. Post mortem vero ipsius orta est saepissime lis. Tandem facta est pax hoc modo. Ego

Raimundus Aureliacensis Abbas, cum consilio fratrum meorum, hoc Tutelensibus fratribus grave fore cognoscens, rogatu illorum atque humili prece, Bernardo Abbati fratri nostro & filio nostræque congregationis monacho suisque successoribus omne annuale censum remitto.

X V.

Excommunicatio Ragenardi Comitis Senonensis, renovata adversus Gauzfridum & Geilonem Canonicos Senonenses.

Ex veteri libro pontificali Ecclesie Senonensis, qui nunc extat penes clarissimum virum Antonium Vionem Herovallium.

IMMENSUS dolor nos urget ad gemitum, ac indicibilis mœstitia commoveret ad fletum, quando illos quos passio Christi à jugo diaboli redemit, & à sordibus peccatorum sacer baptismus purificavit, & Ecclesie catholice corpori sociavit, nunc iterum se ipsos sponte antiquo hosti subdere videmus, & non solum membris Christi persecutionem inferre, sed etiam contra ipsum totius creaturæ auctorem & dominum bellum moliri. Qui enim sacrosanctæ Ecclesie structores atque defensores esse debuerunt, modò venenato diaboli furore vexati, atque ferina rabie concitati, omni timore Domini postposito, & remedio pœnitentiæ neglecto, Ecclesias in Dei honore ac perpetuæ virginis Mariæ sanctique Stephani dicatas lacerare ac sine pastore esse non pertimescunt, violenter usurpantes ea unde sancta debet restaurari Ecclesia. Ammonemus etiam & ammonendo adjuramus ut incorrigibiles, & qui pestiferis & flagitiosis moribus sunt inretiti, sicut à bonis moribus sunt alienati, ita & à consortio fidelium fiant extranei. Igitur cognoscat universalis Ecclesia hostes savissimos & tyrannos improbos, adversarios & persecutores pessimos sanctæ Dei Ecclesie,

Sauzfridum atque Geilonem

Ragenardum & Rodmundum ejus filium, corúmque

Canonicos, præceptorum

commilitones ecclesiasticarum rerum pervasores, Dei contemptores, sanctorum canonum transgressores, pastoris sui contradictores,

quos ab ipso summo pastore Christo, & beatissima ejus matre Maria, atque beato Petro Apostolorum principe, cujus, quamvis indignus, auctoritate & magisterio fungor, nisi citissime se emendaverint & satisfaciendo commissa fideliter restituerint, eos cum omnibus sanctis in cælo meritis viventibus & in terra miraculis fulgentibus obligamus, & à nobis secundum potestatem nostræ pravitati concessam ligandi atque solvendi excommunicamus atque anathematis gladio transfigimus. Deinde excommunicamus G. a. u. z. f. r. i. d. u. m., G. e. i. l. o. n. e. m., Grobertum Diaconem, qui meum injustè usurpat archidiaconatum, Vuangerium, Arricum, postea verò Ansellum, item Ansellum, Hugonem, Ansegisum, Balduinum, Hos & omnes qui postquam archiepiscopalem suscepi benedictionem, sanctum Sennensis Ecclesiæ locum ingredi non permiserunt more antecessorum meorum, desistentes à veritate, adhærentes mendatio, insuper anathematizamus per Patrem & Filium & per Spiritum sanctum & per auctoritatem nobis à Deo concessam, ut nullam Christianorum habeant portionem, Ecclesiámque Dei non ingrediantur, neque Missa eis ab aliquo celebretur, nisi eidem pœnæ voluerit subjacere. Nulla pro eis vel pro illorum offensis, nisi satisfecerint, fiat oblatio vel commemoratio. Non thuris neque incensi, sed neque sacri luminis, carne viventes vel morientes portionem accipiant, sed cum pravis & contra Deum tumentibus sanctósque lacerantibus. Fiat pars & hereditas eorum ignis indeficiens & cruciatus perpetuus. Maledicti sint in civitate, maledicti in agro. Amen. Maledicti sint in domibus, maledicti sint in villis. Amen. Maledicti in saltibus, maledicti in aquis. Amen. Maledicti sint in vicis, maledicti in plateis & in omnibus locis. Amen. Nisi correcti existant, multiplici maledictione induantur, Amen. A nemine sacerdotum in ar-

ticulo mortis visitentur, neque in cimiteriis Christianorum sepeliantur, sed velut cadavera foetida proiciantur. Amen. Maledicta sint horrea eorum, & maledictæ sint reliquiæ illorum. Amen. Maledicti sint ingredientés & egredientes. Amen. Percuriet eos Dominus egestate, febrî, & frigore, & æstu, & persequatur donec pereant. Amen. Sicut hæc lucerna extinguitur in oculis hominum, sic extinguantur lucernæ eorum in perpetuum. Amen.

N O T A.

EXCOMMUNICATIO ista nuper ex eodem codice ex quo nos descripsimus edita est in tomo decimo Spicilegij Dacheriani pag. 635. Quia tamen factis hæctenus cognitum non fuit quo tempore ea lata sit, quàmve ob causam, cùm præterea res sit quæ maximè pertinet ad institutum nostrum, visum est illam hæc recudere cum observationibus nostris.

Anno DCCCCLXXVI. cùm Anastasius Senonensis Archiepiscopus obiisset, Ragenardus urbis illius Comes, qui pontificatum in familiam suam inferre cupiebat, novi antistitis electionem turbavit spatio quinque mensium. Tandem Seguinus, filius sororis ejusdem Ragenardi, eo invito electus & consecratus apud Autissiodorum est III. Idus Junij. Venientem deinde eum Senonas Ragenardus aditu urbis prohibuit. *Videns hoc autem ipse Archiepiscopus*, ut ait Clarius in Chronico sancti Petri Vivi Senonensis, *omnem provinciam interdixit à Calendis Octobris usque in caput jejuniij.* Eo igitur tempore facta est ista excommunicatio adversus Ragenardum Comitem & Rodmundum ejus filium, (quem Frotmundum vocat idem Clarius) quia Seguinum, postquam archiepiscopalem benedictionem susceperat, sanctum Sennensis Ecclesiæ locum ingredi non permiserant, ut legitur in excommunicatione.

Post mortem Seguini, quæ anno DCCCCLXXI. contigit XVI. Kal. Novembris, rursùm tempestas in Ecclesiâ Senonensi. Nam cùm Frotmundus Comes, qui Ragenardo patri non ita multò antè successerat, Brunonem filium Senonibus dari vellent Episcopum, eodémque tempore plurimi etiã Clericorum,

(ut Clarius ait) id est, Canonicorum, ambitionibus episcopatum appetent, ingens schisma factum est in Ecclesia, quia neque Bruno neque ullus Canonicorum qui episcopari volebant ad eam dignitatem pervenire potuit, eligentium votis in Leothericum Archidiaconum convenientibus. Ea de causa Frotmundus adversus ipsum commotus, ei post consecrationem ad sedem suam accedenti *portas clausit & urbis introitum denegavit*, ut legitur apud Tavellum. Cum ergo eadem tum excommunicandi causa essent quæ Seguinum adegerant ista decernere adversus Ragenardum & Rodmundum ejus filium, placuit uti eadem formula, mutatis nominibus; ita videlicet ut prioris excommunicationis nomina deleta alicubi sint cultelli ope, & in eorum locis supposita eorum nomina qui recenter excommunicabantur, supra lineam tamen ut plurimum. Uno in loco, ubi puncta literis permixta edi curavimus, duorum Canonicorum nomina in contextu orationis reposita sunt, non verò supra lineam.

Ista nos summa cura heic adnotari voluimus, ut utriusque excommunicationis tempora & nomina distinguere possent. Simul autem & diverso caractere cudi fecimus quæcunque addita secundæ excommunicationi sunt; si duo illa vocabula excipias quæ punctis permixta sunt. Quamvis enim pertineant ad secundam excommunicationem, tamen mutari non debuit neque potuit forma literarum illius lineæ. Itaque sermo uno tenore decurrens ad excommunicationem Seguini pertinet. Quæ verò supra lineas addita sunt, & diverso caractere cusa, tum etiam duo vocabula punctis permixta, ea addita sunt tempore Leotherici. Ubi autem nomina excommunicatorum ita deleta sunt ut legi omnino non possint, illic puncta substituvimus pro nominibus excommunicatorum.

XVI.

Literæ Richardi Archiepiscopi Bituricensis de
consecratione Ecclesiæ Vipplensis.

*Ex Chartulario monasterij Capella in diœcesi
Bituricensi cap. xxxvi. & lxxxvi.*

EX parte Dei omnipotentis & Filij & Spiritus sancti & omnium sanctorum. Noscant omnes catholicae Ecclesiæ filij me Richardum Bituricæ sedis Archiepiscopum ad quandam villam meam archiepiscopatus Vippleis nomine devenisse, ut in majori ejusdem villæ Ecclesia, videlicet parrochiali, in honore sancti Martini constituta, altare consecrarem & Concilium ibidem facerem. Ut verò Ecclesiam præfatam, in qua altare erat, in manu ministrorum Dei ponerem & à laicorum manibus eripere valerem, altare consecrare vel etiam stolam collo superponere nolui quousque laici qui hujus Ecclesiæ & superioris huic vicinæ oblationum participes extiterant, se amplius nihil accepturos inde in præsentia mea & omnium circumstantium promississent. Quo perpetrato, eandem Ecclesiam & aliam huic adjacentem Deo & sancto Dionysio & Priori Hugoni & monachis de Capella, quibus Radulfus de Paciaco jam dederat hoc quod in eadem Ecclesia tam intus quàm extra habebat, annuente Humbaldo Vriacensi, à quo secundum laicorum veterem consuetudinem movere Ecclesia dicebatur, & Roggerio Archidiacono & Gosfrido Archipresbytero & ceteris tam Clericis quàm laicis coram quamplurimis circumstantibus, qui consecrationis Concilii causa convenerant ex parte Dei & S. Petri S. Stephani & ex nostra auctoritate archiepiscopali virga attribui, & etiam de reliquiis ejusdem Ecclesiæ è puteo eadem die extractis quandam partem quam ad suam deferret Ecclesiam, Priori Hugoni de Capella in memoria hujusdoni ego tradidi, & de nostro proprio sigillo hanc cartam

cartam sigillari præcepi. Hoc factum est in tempore Philippi Regis, vicefimo & nono anno sui regni. S. Richardi Archipræsulis. S. Hunbaldi Vriacensis. S. Amblardi Guillebaldi. S. Rotgerij Archidiaconi. S. Gosfredi Archipresbyteri. S. Andreae Archidiaconi. S. Petri de Giis. S. Radulfi Clerici. S. Rotgerij Capellani. S. Bernardi Clerici. S. Aimerici Clerici. S. Petri lo Grogne. S. Rotgerij Malevizini. S. Aimerici de Guiranda. S. Araldi de la Coldra. S. Radulfi Malevizini. S. Hunbaldi de Agia. S. Dalmacij Chabri, & aliorum plurimorum qui interfuerunt. S. Benedicti sancti Gildasij monachi, qui hanc cartam scripsit.

XVII.

Judicium Aganonis Episcopi Augustodunensis adversus Raginardum.

Ex veteri Chartulario Ecclesie Augustodunensis.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi Dei æterni. Agano Dei gratia Eduorum Episcopus. Divinæ præceptionis monent cunctos eloquia ut quotiens res ecclesiastica à quoquam detinetur, æquitate debeat imminente restitui. Quocirca noverit omnium sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium atque nostrorum unanimis universalitas quia dum in æstivo tempore per Beliniacum transiremus, in nostri itineris transitu obvios habuimus homines potestatis illius vocibus luctuosis coram præsentia nostra conquerentes super Raginardo fratre nostro, qui eos novis & inauditis legibus justificabat, de nimis redditionibus, de magnis exactationibus, quas cotidie exigebat, sed & de malis consuetudinibus quas in diebus suis in potestate elevaverat, angustia multæ, misericordia nulla, & non erat qui adjuvaret, multaque à Clericis nobiscum euntibus de injuriis ab eo de die in diem illatis, de illicitis superpositionibus, seu & diversis oppressionibus à servientibus suis inmissis, nostris intimata sunt auribus. Unde

quia præclarus dies Pentecostes evoluti anni circulo immenebat, illique solemnitati multos obtimates, sed & ferè totius regionis principes apud Augustidunum interesse noveramus, piissimùmque Burgundionum Ducem, Hugonem scilicet, catervatim adfuturum non ignorabamus, dignum duxit nostra paternitas illos clamores interdum patienter differre quousque omnibus ad prædictum diem congregatis, nobisque Donno & religiosissimo patri nostro Roelno sanctæ Cabillonensis sedis Præsuli conjunctis, unà cum ejus pio consilio importabile jugum malitiæ nostra compassione à communi fieret auctoritate levigatum, ut populus Dei nobis ab eo commissus sub nostra protectione lege & justitia & dignitate sibi conservata respiceret, liceretque ei quietè justèque vivere sanctique Nazarij & Clericorum suorum utilitatibus securè & fideliter vacare. Superna igitur largiente pietate corporaliter atque in Dei nomine in prædictæ festivitatis vigilia nostræ humilitati sua se reverentissima sociavit persona. Ille namque priùs pro divini amoris respectu & beatissimi Nazarij martyris veneratione, ejus sacratissimi templi deliberaverat obrata visitare limina, Deique aspirante gratia magnum istius itineris perficiendi nòsque videndi desiderium quia implere meritus fuerat, gaudebat. Et dum ab ejus sacro ore dulcibus rigaremur verborum sitientes fluentis, suisque sacris admonitionibus paterno more instrueremur, ejus sanctitati intimare curavimus ea quæ ad communis profectus augmentum essent, si nostra justis vigoris censura corrigerentur, & ad ejusdem communionis detrimentum pertinerent, si pari negligentia quæ corrigenda erant incorrupta remanerent. Proinde idem clarissimus pater atque beatissimus pastor ea quæ suæ sacræ simplicitati erant incognita per nostrum veridicum cognoscens relatum, nobiscum alto cœpit pertractare consilio qualiter consensu communi obpressiones injustæ & superpositiones illicitæ sua consociali & nostra coëpiscopali ducalique abolitione essent evacuatæ. Nam justum apparuit omnium fidelium nostrorum industriæ ut quia pietate divina tantæ dignitatis personæ, principes videlicet Christianæ militiæ, concordie bonæ voluntatis studio erant unitæ, quicquid impiè re-

etorum pravorum cæca subditis hominibus intulerat cupiditas, adhibita justitiæ linea fieret quantocius correptum, & omnia bona in Dei nomine consequerentur, nostroque felicissimo indulto mansura atque confirmata consisterent. Transactæ autem noctis vigiliis celebratis, illucescente jamdicto Pentecostes die, nobisque ex more post primam dici horam in unum coadunatis, ibi ferme omnis Clericorum prælibati martyris Nazarij conglobata multitudo vocibus vividis nostræ pietatis clementiam sibi flagitavit obnixè affuturam, dicens potestatem Beliniacum legis & justitiæ & pietatis beneficio esse privatam, atque tot oppressio- nibus & superpositionibus à supradicto Raginardo adeo esse affectam ut jam ferre tam diuturnum ac intol- lerabile non posset malum. Quorum clamoribus in- mensis & miseris nostra commota serenitas, divinum etiam formidantes judicium, si nostra non mitigaren- tur auctoritate, licèt in tanta die non secularibus sed divinis officiis vacandum esset, tamen præcepimus ut præfatus Raginardus cum suis, sed & fideles & senio- res nostri, huic negotio interessent, in Capitulum ve- nirent; in quorum præsentia Clericorum querelas pro- misimus nos esse audituros. Quibus illò ventis, etiam nobilissimi vicinarum urbium viri pro hac re nostris sunt accersiti consiliis. Igitur nobis unà cum venerabi- libus Clericis, & cum religioso coëpiscopo, necnon & cum nostris dilectis obrimatibus, in Capitulo san- cti Nazarij residentibus, præente etiam Duce Bur- gundiæ cum suis castoreatis proceribus, Clericorum querelæ in medium sunt prolata iterum atque iterum dicentium præfatum villam & habitatores ejus nimio fasce malarum consuetudinum, assiduitate exactio- num quas semper prælibatus Raginardus exigebat, gravari & penè confundi, quando ex unoquoque manso ab ha- bitatore possesso porcus & agnus, gallina & pullus, fœnum & annona, denarij, necnon & ea quæ neces- saria erant, solebant extorqueri. Ad id enim homines potestatis jam redigebantur, & in tantum de eorum vitæ periculo agebatur, ut omnes clamitarent, sicut vita hominum semper querula est, se ad nimiam pau- pertatem aut prorsus ad omnem exinanitionem sub- stantiæ perversuros; præsertim cum & tyrannica præ-

donum rabies eos sine cessatione affligeret, & à senioribus suis, in quorum beneficiis commanebant, pro simili census redditione gravarentur; sed & peccatis exigentibus tam peste animalium quam sterilitate terræ misera & horribilis usquequaque declamatio ferebatur. Ventilata autem utrorumque causa, & partis utriusque ratione audita, licet omnium unus esset clamor, singulorum tamen clamores nostra volumus discutiendos esse præsentia. Cognita autem rei veritate, quæ consuetudines justæ, & quæ injustæ, tandem invenimus homines sancti Nazarij à nefanda jamdicti Raginardi suorumque obpressione tanta perpressos fuisse mala ut lex & justitia nomine tenus non veraciter in eos teneretur; & non solum justitia facti erant extranei, sed nec in his malis nullus modus contendebari servari. Deinde quicquid illis injustè à prædicto salvatore cognovimus fuisse superpositum, pro communis lucri mercede absolventes, irritum fecimus, & malas consuetudines, ne amplius redderentur, nostra communi auctoritate prohibuimus; justamque consuetudinem omnibus rite conservandam reddendamque statuentes denominavimus, & si fieri posset ut ex hoc toto, hoc est, & ex justis & ex injustis consuetudinibus, remissionem illis faceret, nos optaremus. Sed quia crebrò dictus frater noster nobis in hoc consentire noluit, longa tandem deliberatione communique consultu, ipsis adclamantibus & expetentibus, unum, quod ponimus, remedium præstitimus; ut summa videlicet illa nimis importabilis minueretur, injustitiæ adnullarentur, & per singulos mansos singulis habitatoribus frequentatos sex denarios & unum obolum duosque avenæ sextarios singulis annis rependerent; atque ita nec potestati nostræ nimia esset profligatio, nec superiùs dicto Raginardo omnis usquequaque videretur destitutio. Paratis autem ferè omnibus hominibus sancti Nazarij jurare istam veram & justam consuetudinem esse, & nec plus nec minùs, nisi quantum dictum est superiùs, eum in potestate habere, juravit Giroardus Decanus & Major domus, unus pro omnibus, in sex denariis cum uno obolo & in duobus avenæ sextariis, ut dictum est, consuetudinem totam contineri, nec magis vel minùs à quoquam sibi debere reddi.

Quo sacramento convictus & confusus Raginardus simul cum suis, quos pro se paraverat, & quid contra hoc diceret non habens, consilio nostro & fratrum suorum occupationes malas, exactiones pravas, & cetera his similia, præter rectam consuetudinem, pro salute animæ suæ parentumque suorum sancto Nazario reliquit, donum libenter fecit, super altare ejus suppliciter posuit, omnem calumniam & quicquid malarum consuetudinum in potestate consueverat relinquens, Clericorum voluntati per omnia consentiens. Dederunt autem ei Clerici sponte sua trecentos denariorum solidos, quia placitum istud bene se servare & fideliter tenere promisit, quia uxorem suam, filios, & successores suos donum istud laudare fecit. Hujus ergo donationis firmitatem ad usus prædictorum Canonicorum mancipatam nostræ auctoritatis scripto confirmamus, atque sub interdictionis excommunicatione, ne quis hoc privilegium violare audeat, pontificali regimine prohibemus; statuentesque decernimus hujus decreti auctoritate ut hoc quod perditum fuerat & redditum nunc possidet Ecclesia, sine cunctatione perpetuis temporibus possidere debeat, & sicut antiquitus fuit, ita in ipsius dominio omni tempore inviolabiliter permaneat. Si quis autem præsumptor temerarius, quod minimè fore credimus, adversus hoc decretum auctoritate nostra munitum recalcitrare fortè tentaverit, primùm quidem ut à cœpta citiùs respiscat injuria eum obtestamur, deinde verò, si noluerit, anathematis vinctulo ligamus, & sathanæ in interitu carnis tradimus. Qui verò custos ejus extiterit, æternis gaudiis perfruatur, & præmiis cum angelis in cælestibus potiatur. Ut autem hujus nostri testamenti cirographum à nemine violetur, robustiùs solidetur, & majori stipulatione stabiliatur, signi nostri cognitione illud subter signanimus, & fidelium nostrorum tam Clericorum quàm laicorum insignium manibus & signis corroborari curavimus. Actum apud Eduam urbem publicè. Hoc autem privilegium factum est in mense Maio, in ipsa die Pentecostes, prima feria, Indictione quinta, Aganone Præsule, Hugone Duce, Philippo Rege, Gregorio universali Pontifice.

Signum A. P. S. R. Cabillonensis Episcopi. S. Hu. Ducis. S. Ho. fratris ejus. S. P. Glananensis. S. V. de Colchis. S. A. de Infula. S. Hu. de Monte sancti Johannis. S. B. de Monteforti. S. G. Bruni. S. Vv. de Archis. S. Vv. Decani. S. Hu. Abbatis. S. S. Præpositi. S. Vv. Archidiaconi. S. N. Præcentoris.

Heldierius commentarius ad vicem Sevini Cancellarij scripsit.

X V I I I.

Literæ Richardi Archiepiscopi Bituricensis de fisco presbyterali Ecclesiæ de Lanatico.

Ex Chartulario monasterij Capella cap. xxxvii.
 & CLXXVII.

Q U O N I A M ea quæ præsentis tempore constituuntur, succedentibus temporibus solent oblivioni tradi, & ex oblivione contentiones oriri, propter sopiendas posterorum altercationes oportet ut facta præsentis temporis litteris tradantur, & sic ad notitiam futurorum transmittantur. Quapropter ego Richardus Ecclesiæ Bituricensis humilis minister notificamus quoniam accedentes ad nostræ sublimitatis præsentiam, videlicet Hunbaldus Uriacensis dominus, & Vvillhelmus Albus, & Galterius frater ejus, supplici devotione in manu nostra reliquerunt presbyteralem fiscum & Ecclesiam de Lanatico, quam ipse Hunbaldus & fiscales sui secundum consuetudines laicorum diù tenuerant, & de hoc quòd injustè possederant, culpabiles se Deo & nobis reddiderunt. Nos verò, quibus est ad honorem Dei Ecclesias ordinare, monasteria amplificare, consilio ministrorum & Clericorum nostrorum, & voluntate & deprecatione Hunbaldi Uriacensis, hanc Ecclesiam cum suo presbyterali fisco reddidimus monasterio Capellæ, quia jus suum fuerat, sicut testificantur authentica privilegia Regum Francorum & Pontificum. Quo factò, fecimus convenire in

præsentiam nostram quatuor legitimos viros ejusdem Ecclesiæ parrochianos, qui erant majores natu totius parrochiæ, scilicet duos ejusdem Presbyteros Dacbertum & Rotgerium, & duos laicos, Leodegarium Vizonem & Aimericum de Porta. Hos nempe quatuor deprecari sumus, & sub anathemate eos conjuravimus, ut discernerent presbyteralem fiscum ab aliis terris. quod & ipsi bono animo fecerunt jussu & consilio Domni Hunbaldi & nostræ auctoritatis. Dixerunt namque & ostenderunt esse de presbyterali fisco omnia prata cum hortis & domibus quæ sunt subtus villam inter duas vias, & terram quæ est à pratis usque ad cursum aquæ, & omnes plateas quæ sunt à porta villæ usque ad plateam Bernardi Balbi, & domum Geraldii Malepelli, & grangem & hortum retro domum ipsius Geraldii, & hortum Bernardi Culicocti, & grangem & aream & domos quæ intra eandem aream continentur usque ad furnum, & domum Martini, & hortum de Lenatico, & domum & aream Archenbaldi Petit, & tres eminadas terræ quæ sunt inter Capellam & Lenaticum in una valle, & sextaradam terræ super Segreie pratum, ubi sabuchus est, & olcham de Lenpaut, & sextaradam terræ ad quadrivium, & olcham subtus quadrivium. Est autem de eodem fisco omnis decima de Monte Vilano, & tota decima de Tristangis, & de Calvello usque ad publicam viam quæ descendit à suspensis, & medietas decimæ de Cocto & de Cortada. Hoc totum quod est ostensum & enumeratum, est de presbyterali fisco. Hæc autem facta ut essent firma & in perpetuum permansura, adjudicavimus cartam fieri & ex nostro proprio sigillo sigillari. Hoc factum est apud Capellam sancti Dionysij in die Ascensionis Domini, tempore Philippi Francorum Regis. S. Richardi Archiepiscopi. S. Hunbaldi Uriacensis. S. Dex uxoris suæ. S. Ugonis Prioris. S. Geraldii monachi. S. Iterij Archidiaconi Burunensis &c.

XIX.

Donum Ecclesiæ de Lenatia datum monasterio de Capella in diœcesi Bituricensi.

Ex Chartulario ejusdem monasterij cap. CIV.

IN nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Noverit omnium Christianorum dilectio Hunbaldum Uriacensem Deo & sancto Dionysio & monachis de Capella attribuisse Ecclesiam de Lenatia & fiscum ejusdem Ecclesiæ ita integrè sicut sacerdotes Dacbertus & Rogerius de eadem Ecclesia tenebant, & etiam totum tenorem quem pro Ecclesia habebant, annuentibus Blancis de Domairac, scilicet Amelio Blanco, & fratre suo Guillelmo, & Hunbaldo, & Galterio, & annuentibus illis de Patciaco, & Vvillelmo fratre suo, & Geraldo, qui ex supradictis tenebant Blancis. Quem tenorem, ut melius sciatur, denominatim dicere oportet. Scilicet omnia prata, & terram inter duas vias subter villam usque ad aquam existentia, cum hortis & domibus, & omnes plateas quæ sunt à porta usque ad plateam Rogerij de Trugnac, & grangem & hortum Vizorum, & hortum Johannis de Lenacia, & grangem & aream & domos quæ intra eandem aream continentur usque ad furnum, sicut Rotgerius Capellanus tenebat, & domum Boërelli & hortum, & grangem & aream Stephani de Terail, sicuti continetur illic, & sagnam & terram quæ supra villam est, sicut Rotgerius Prestyter tenebat, & sextariam terræ supra Segrechix pratum, ubi sabuchus est, & olcham quæ est subter cadruvium, & hortum Clavelli. Hoc totum quod enumeratum est, de presbyterali fisco est. Nunc verò dona quæ Ecclesiæ data sunt in elemosyna enumeremus. Eminatam terræ quæ est apud pratum Caprarij, eminatam vineæ ad montem rubeum. Dimidiam eminatam quam dedit sancto Sulpicio mater Araldi de Quadruvio. Tres eminatas terræ in frumental juxta viam. Unam sextaritam terræ

ad Rocam inter duo loca. Unam terræ plateam ad Pirum Molar. Unam sextarata à Prospe inter duo loca. Cartalata terræ ad Boniol. Dimidiam cartalata ad Podium. Testes sunt isti. S. Hunbaldi Uriaensis. S. uxoris illius. S. Ugonis monachi. S. Rotgerij Capellani. S. Amblardi Galdet. S. Johannis de sancto Caprasio. S. Petri de sancto Caprasio. S. Leodegari Vizi de Lenatia. S. Geraldi de Lenatia.

X X.

Concordia de Ecclesia de Casimansi pro monasterio de Capella in diocesi Bituricensi.

Ex Chartulario ejusdem monasterij cap. xxxviii.

Ⓞ x c v i.

MAJORES nostri multa propter vetustatem oblivioni tradita & de rebus suis imminuta videntes, scripturæ testimonio commemoranda esse statuerunt. Unde & nos prudentiæ eorum assentientes, restitutionem Ecclesiæ de Casimansi, quæ facta est ante tempus Richardi Archiepiscopi, qui potentiam laicorum ab Ecclesiis privavit testamento patefieri volumus. Notum sit igitur omnibus quod Hunbaldus de Paciaco & Raibodus de Berra & alij qui hanc supradictam Ecclesiam sibi usurpaverant, sicuti in diebus illis fiebat, rectum sancti Dionysij recognoscen-tes, qui dono Regum Francorum requirebat, prætermissa omni calumnia reddiderunt. Quin etiam prædictus Richardus, qui penitus Ecclesias, uti jam dictum est, de manu laicorum extraxit, sciens istam à Regibus prænominatis sancto Dionyho datam prece, & imperio Alexandri Papæ, sub quo ipse permansit, ex integro monachis de Capella habere permisit. Postea vero, tempore Aldeberti Archiepiscopi, Dacbertus Archiepiscopus de sancto Desiderato, qui eam manu laicorum habebat, videns se non posse detinere nisi gratia Prioris & aliorum monachorum, qui ecclesiastica

sententia recuperaverant, & de potestate calumniatorum eripuerant, absque retinaculo dimisit. Volens autem ipsam ab illis cum amore, dum viveret, habere, impetravit à Radulfo Priore, qui tunc temporis aderat, prece supradicti Archiepiscopi quatinus eam in vita sua consilio suorum illi concederet, retinens tamen partem de redditibus Ecclesiæ propter recognitionem, videlicet VII solidos de feodo presbyterali in Pascha, & in crastina die processionem, & medietatem oblationis in festo sanctæ Mariæ de Augusto, & tertiam partem in festo omnium sanctorum, & in crastina die Natalis Domini similiter, & totum in festo Purificationis præter panes. Hoc autem factum est tali pacto uti post obitum Dacberti monachi Ecclesiam immunem haberent; excepto quòd si aliquis sacerdos in genere suo succederet qui idoneus ad tale officium haberetur, nutu eorundem monachorum Capellanus inde efficeretur, habens eadem quæ Capellani antecedentes habuerunt. Quo pacto idem Dacbertus quandam domum in ipsa villa Ecclesiæ necessariam cum appendiciis ejus monachis post discessum suum contulit habendam, in qua Rotgerius Baratonus duos censuales nummos habebat, quos & ipse Dacbertus in feodo tenebat. Veruntamen jussit quòd si ipsi possent, eodem modo tenerent. Alioquin, reddendo illos, liberam domum haberent. Dedit etiam & quandam vineam in eadem villa. Quapropter Radulfus Prior calicem auri & argenti illi dedit. De hac conventionione tres cartæ factæ sunt; quarum una per cirographum divisa, altera pars Archipresbytero, altera Priori est tradita. præter quam unusquisque aliam integram habuit. Hoc autem est actum apud Capellam tempore Philippi Francorum Regis & Aldeberti Bituricensis Archiepiscopi.

XXI.

Paschalis II. epistola ad Norigaudum Episcopum Augustodunensem.

*Ex veteri Chartulario Ecclesie
Augustodunensis.*

PASCHALIS Episcopus servus servorum Dei dilecto fratri Norigaudo Episcopo ejusque successoribus canonicè substituendis in perpetuum. Quoniam divini dispensatione judicij ad hujus officij gradum, licèt indigni, promoti sumus ut Apostolorum principis vices in Ecclesie regimine teneamus, elaborandum nobis est & annitendum omnino ut in constituendis ecclesiasticis negotiis ejus monita & institutiones devotione fidelissima & fide devotissima imitemur. Cujus fides præcipua & dilectio spectata Deo extitit adeo ut in ejus singulariter fidei stabilitate immobili pretioso sanguine suo redemptam suam Dei filius statuere & confirmare voluerit Ecclesiam dicens: *Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam.* Cui etiam tantam potestatis prærogativam concessit ut ejus arbitrio in cælo & in terra vel liganda solverentur vel solvenda solverentur. Quam potestatis suæ successionem ipse beato Clementi & per eum omnibus concessit qui ejus sedi justè præsidere & Ecclesiam Dei canonica studuerint ordinatione disponere. Cujus nos fidei auctoritate muniti, tibi, dilecte frater Norigaude, omnibusque tibi canonicè successoris confirmamus omnia quæ ad Eduensem Ecclesiam, in qua te canonicè credimus ordinatum, pertinere videntur, tam in Ecclesiis, parrochiis, cimiteriis, Presbyteris, cunctisque ecclesiasticis ordinibus, quàm etiam prædiis aliisque omnibus possessionibus mobilibus & immobilibus quæ acquisita sunt vel justè acquiri poterunt, ut hæc omnia tibi tuisque successoribus ita liberè possidere liceat sicut antecessor tuus in uno die ante suum obitum quietè & justè ac possedisse probantur. Illud autem apostoli-

ca auctoritate statuimus, ut nulli Presbytero vel viventi vel morienti seu ad aliam religionem vel ad quietam vitam transeunti liceat res quas à die ordinationis suæ in Ecclesia in qua est ordinatus conquirere poterit, auferre vel minuere; sed intacta ea & illibata in ipsa in qua conquisita sunt permittat Ecclesia remanere. Illos etiam qui à vobis excommunicati, vel ab officiis divinis pro suis fuerint excessibus remoti, ne aliquis in communionem recipere, vel in officiis præsumat restituere, eadem auctoritate prohibemus. Statuimus quoque ut pro sepulturæ quidem loco vel spatio nullum penitus ab aliquo pretium exigatur. Pro redemptione verò peccatorum, morientes in Ecclesia in qua fidei sacramenta acceperunt elemosynam dare secundum apostolica decreta statuimus omnino & confirmamus. Si quis autem ad alia vivens sive moriens se conferre voluerit, de eo quod pro salute animæ suæ dare disposuerit, secundum apostolica decreta matri Ecclesiæ partem relinquat. Si qua sanè ecclesiastica secularisve persona contra hanc nostræ constitutionis paginam præsumptuosè venire tentaverit, hujusmodi, ut sacrilegij reum, à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ arcendum judicamus & confirmamus. Cunctis autem eidem Ecclesiæ justa servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi; quatinus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud bonorum retributorem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen. Scriptum per manum Johannis Scriniarij sacri Lateranensis palatij.

Ego Paschalis Episcopus catholicæ Ecclesiæ subscripsi.
Ego Vvalterius indignus Albanensis Ecclesiæ subscripsi.
Ego Albertus Cardinalis Tituli sanctæ Savinæ subscripsi.

Ego Bernardus indignus Cardinalis Tituli sancti Gregorii subscripsi.

Ego Albericus Dei gratia humilis Presbyter Tituli Apostolorum ad vincula roborando subscripsi.

Ego Augustinus indignus Cardinalis de Titulo sanctorum quatuor coronatorum subscripsi.

Datum Laterani per manum Leonis scriptoris xviii. Kal. Maij, Indictione octava, anno dominicæ incar-

nationis millesimo centesimo, pontificatus autem Domni Paschalis secundi Papæ primo.

X X I I.

Concordia monachorum sancti Bertini in Sithiu cum parrochianis de Calays.

Ex Chartulario monasterij sancti Bertini.

NOVERIT universitas vestra quòd ita convenit inter nos & parrochianos nostros magistros Ecclesiæ de Calays, quòd leprosi ejusdem parrochiæ proprium habebunt sacerdotem, quem de consilio Presbyteri parrochialis & assensu burgensium de Calays ibi instituemus; præstabitque sacramentum quòd fidelis erit Ecclesiæ sancti Bertini & Ecclesiæ parrochiali. Quod ut meliùs facere possit, magistri eorundem leproforum annuos redditus decem librarum ei assignarunt; quibus debet esse contentus, nec aliquid sibi usurpare quod pertineat ad jus parrochiale. Si quis autem iter faciens ad eandem domum causa audiendi Missam diverterit & aliquid obtulerit, hoc non Capellani sed leproforum est. Et si quis parrochianorum de Peterse vel de Calays ibi sæpe ad Missam venerit, ammonitus à Presbytero suo si hoc non emendaverit, publicè excommunicabitur, & hoc quod obtulerit Capellanus leproforum cum juramento Presbytero parrochiali restituet, & eum de cetero non recipiet. A nemine quoque idem Capellanus pretium accipiet ut ei septenarium vel tricenarium aut anniverfarium concedat. Et hoc corporali juramento promittet. Quòd si horum prævaricator vel infamis persona inventus fuerit, eum amovebimus, & alium prædicto modo loco ejus substituemus. In cimiterio itaque leproforum prædictorum nemo nisi leprosus, vel qui cum eis votum sollempne faciens per aliquantum tempus habitum religionis sanus portaverit, poterit sepeliri. De iis quæ infra ambitum habitationis suæ, quæ

circiter sex mensuras terræ continet, coluerint vel nutrierint, decimas solvere non tenebuntur. Actum anno Domini M C C. secundo.

 X X I I I.

Manumissio Nicolai de Marifiaco.

Ex archivo regio Parisiensi.

PHILIPPUS Dei gratia Francorum Rex. Notum facimus universis præsentibus & futuris quòd nos dilectum nostrum Nicolaum filium Johannis de Marifiaco & Mariæ de Faverolis ipsius uxoris, exhibitorem præsentium, hominem nostrum de corpore existentem, ut tonsuram clericalem obtinere valeat, tenore præsentium manumittimus intuitu pietatis. In cujus rei testimonium præsentibus litteris nostrum fecimus apponi sigillum. Actum apud Valles Comitissæ anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo, mense Junij.

 X X I V.

Formulæ veteres absolutionis pœnitentium.

Ex veteri codice MS. bibliotheca regia.

Absolutio à pœna & à culpa tempore Domini Gregorij undecimi.

DOMINUS noster Jesus Christus per suam misericordiam te absolvat. Et ego te absolvo à vinculis excommunicationis, à participatione excommunicatorum, & ab omnibus sententiis generalibus à jure vel ab homine seu etiam à canone latis, & ab

omnibus transgressionibus, & ab omnibus peccatis tuis de quibus es verè contritus & confessus, vel quæ tibi in memoriam non occurrunt. Dispense etiam tecum super irregularitate, si quam incurristi immiscendo te divinis qualicunque sententia ligatus, auctoritate Apostolorum Petri & Pauli & Domini nostri Papæ Bo. & sanctæ matris Ecclesiæ. Et do tibi plenam indulgentiam omnium peccatorum tuorum, quantum Dominus vult & claves sanctæ matris Ecclesiæ se extendunt, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Amen.

Item alia forma absolutionis.

Premisso *Confiteor & Misereatur*, dicat absolvens:

Et ego auctoritate omnipotentis Dei & Domini nostri Jesu Christi & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus ac Domini nostri Papæ &c. tibi præsentem in sinceritate fidei catholicæ corde contrito & ore plenè confesso omnium excommunicationum, suspensionum, & interdictorum, ac irregularitatum inde contractarum, & omnium peccatorum tuorum plenam indulgentiam, quantum claves sanctæ matris Ecclesiæ Romanæ se extendunt, & etiam auctoritate mihi commissa, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti Amen.

Item alia forma.

Auctoritate omnipotentis Dei & Domini nostri Jesu Christi & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus & Domini nostri Papæ Bo. & etiam auctoritate qua ego fungor, ego absolvo te à vinculo excommunicationis, si quam incurristi per participationem, vel per levem manuum injectionem, & ab omnibus generalibus sententiis, non tamen per dictum Dominum nostrum Papam Bo. specialiter reservatis, sed generaliter promulgatis sive ab homine sive à jure, & à sententia suspensionis & interdicti. Et dispense tecum in irregularitate, si quam inde contraxisti, celebrando

656 APR. ACTORUM VETERUM.
divina, vel immiscendo te divinis. Et restituo te sa-
cramentis Ecclesiae & communioni fidelium cum divi-
nis orationibus. Et eadem auctoritate ego absolvo te
ab istis peccatis mihi confessis & ab omnibus aliis de
quibus non recolis, de quibus, dum recolis, confite-
ri proponis, & negligentis tuis, in nomine Patris &
Filij & Spiritus sancti. Amen.

ADDENDA